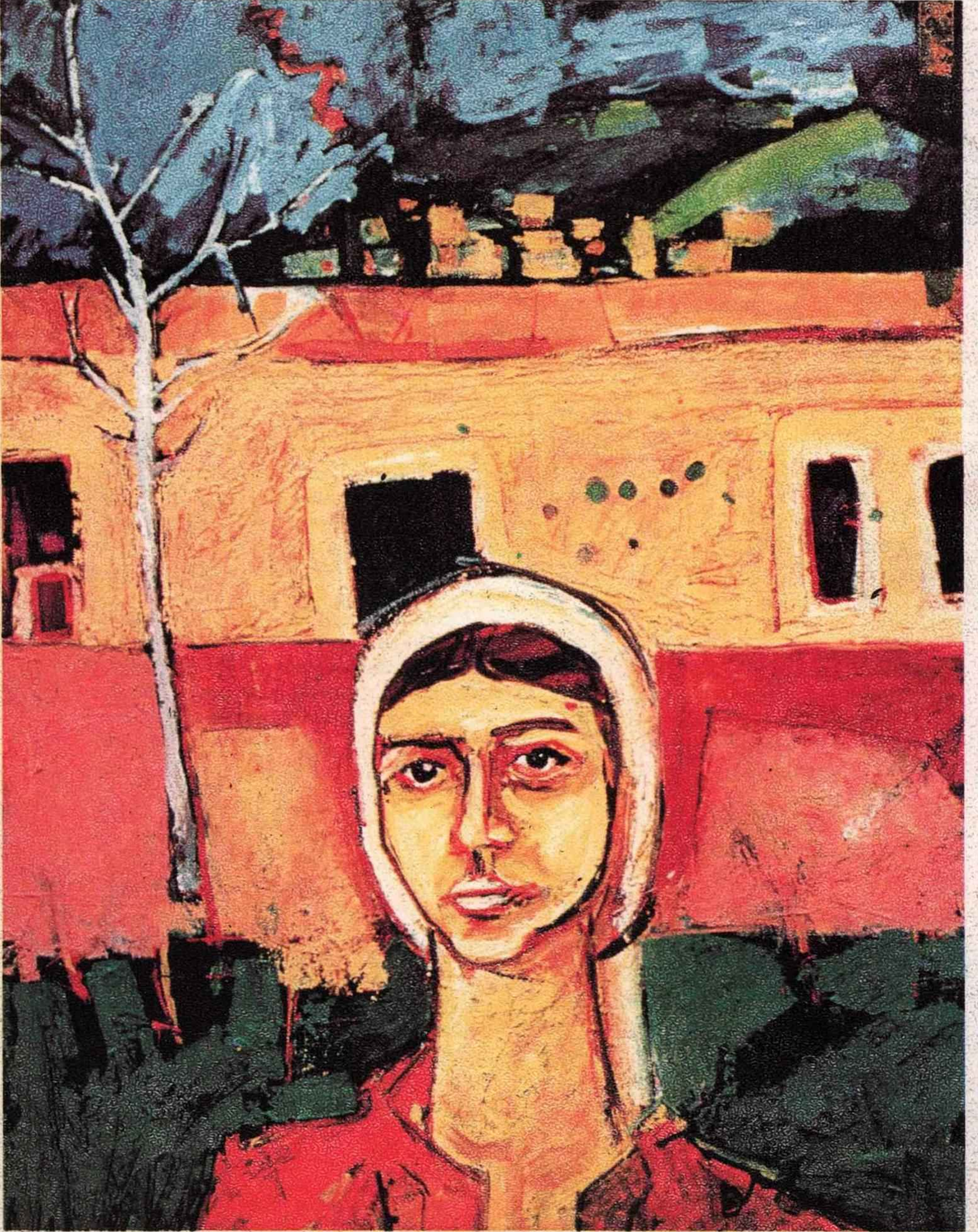

T

Sanat ve Edebiyat deęgisi

TOHUM

Şubat 87 Sayı 5 3.50 DM

Kapak Resmi:

İ. Yıldırım

Sorumlu:

A. Özgen UTKU

Yönetim Yeri:

*DSB
Bleich str. 43
6200 Wiesbaden*

Yazışma Adresi:

*A. Özgen UTKU
Postfach 10 11 92
5000 Köln 1*

Abone Koşulları:

*B. Almanya:
6 aylık: 15.00 DM,
yıllık: 30.00 DM
Avrupa için:
6 aylık: 18.00 DM,
yıllık: 35.00 DM*

Konto Nr:

*Stadtsparkasse-
Köln
Konto No:
34513523
BLZ: 37050198*

Dizgi ve Baskı:

*MONDIAL
Satz-, Druck- und
Vertrieb GmbH
Tel: 0203-447299*

SUNU

TOHUM dergimizin 5. sayısı elinizde. TOHUM, sesini daha bir gür çıkarmayı, daha duyulur ve aranır bir sanat ve edebiyat dergisi olmayı amaçladı. Yani, bulunduğu yerden yükselme gereksinimi içinde olduğu bir gerçek. Her sayısında bu yükselme gözle görülebilecek bir durumda. İlk sayısını 1200 adetle açan TOHUM, 2500 baskı yapmayı başarmıştır. Bu başarı, okuyucuların başarısıdır diyebiliriz. Sizlerden aldığı destekle, mevcut seviye ve durumu da aşacağını bilmek gerek.

Tohum'a gönül verenler her sayıda biraz daha çoğalıyor. Yeni isimler, yeni sesler katılıyor Tohum'a. Bu katılımın yanı sıra, okuyucudan gelen onlarca şiir, makale, öykü vs. bizleri sevindiren bir diğer öge. Eserlerini yayınlamadıklarımız üzülmesin, ya da kızıp kalem elinden bırakmasın. Yeri ve zamanı geldiğinde sanat değeri olan eserlerinizi yayınlayacağız. Yayınlamadıklarımızın sanat değerinin olmadığı bilinmeli ve yazarları ona göre kendilerine yön vermeli ve uğraşlarını derinleştirmelidir. Mevcut durumumuz, bu arkadaşlarımızla düzenli yazışmayı mümkün kılmıyor. Bunun şartları yaratıldığında da karşılıklı yazışmak isteğimizdir.

Tohum'un 5. sayısının ağırlıklı teması, kadınlardır. Yazarlarımız, şiirleriyle, resimleriyle, yazılarıyla kadınlara ağırlık verdiler. Amacımız, 8 Mart Uluslararası Kadınlar Gününe küçücük bir armağan niteliğinde.

Hepimizin yakında tanıdığı değerli ozanımız Hasan Hüseyin'in ölümünün 3. yıldönümü. Ozanımızdan, "Ölümü Korkutmak" adlı makale'yi ve "Ölüm Ucuz Olmamalı" adlı şiirini yayımlıyoruz.

Bu sayıdan itibaren, arkadaşımız Mehmet Çetin'e "Cezaevi Günlüğünden" adlı bir sayfa ayırıyoruz.

Yine bu sayıyla birlikte "Okuyucudan" adı altında bir sayfa açıyoruz. Okuyucularımızın eleştiri, öneri ve değerlendirmelerini bekliyoruz.

Jörg Spötter, Şahap Eraslan, Acem Özler'den oluşan *Yazın Çeviri Grubu*'nun Pablo Neruda'dan yaptıkları çeviriyi ilk olarak yayımlıyoruz.

6. sayımızın ağırlıklı teması şiir ve müzik olacak. *Fakir Baykurt* ile yaptığımız söyleşiyide 6. sayıda yayınlayacağız.

Dostlukla, Sevgiyle...

Bu Sayıda

Kutsal Ailenin Kulağı Küpeli		
Kölesi Çağlıyor	M. Oruçoğlu	4
Karyatidler	M. Oruçoğlu	5
Dost	K. Bozoklar	8
İçerdeki Oğula	H. Nadir D.	10
Ana	Karahan	11
Mitolojide Kadın	A. Ö. Utku	12
Türkü	P. Kayo	14
Iradi Yollar	C. Yoksul	16
Cemile Buhayrat	N. Kabbâni	17
Kadınlar Katılmadan Düğün Olmaz	N. Behram	18
Ana Yüreği	N. Behram	21
Kadın Sorunu	P. Lafargue	22
Marx'ın Karısı Jenny'ye Mektubu	K. Marx	25
Kapatılmış Kadın	M. H. Halife	27
Munzur Dağları Kardelenleri		
İçin Yakımlar -1-	M. Çetin	28
Uçurtmayı Vurmasınlar	M. Çetin	30
Ölümü Korkutmak	H. Hüseyin	34
Ölüm Ucuz Olmamalı	H. Hüseyin	36
Kaç Islak Gözlü Çocuk	M. Çetin	37
Ayıışığı Mahpus	M. Çelik	38
Söz ile Eylem Bir Olmalıdır	Yasemin	40
Kadınlarımız	N. Hikmet	43
Hafta Sonu	N. Oruçoğlu	44
İrlanda Ezgisi	K. Bozoklar	46
Yaylamızın Türküsü	Uğur Tanca	47
Sevmeyi Bilmek	A. Sefa	48
Kavuşuruz	Burak	50
Yaşam Sofrası	Ş. Kepenek	51
İnsan Gölgeleleri	U. Yıldırım	51
Mâzi	E. Yıldız	51
Okuyucudan	Mektuplar	52
Urfalı Anzılha	V. Memo	54

Kutsal Ailenin Kulağı Küpeli Kölesi Çağlıyor

Muzaffer Oruçoğlu
Eylül 1983

Çağla sevdiğim çağla
İlk tutsaklık halkasını
Sana taktılar.
Günahı yeryüzüne indiren
Şeytanı sevindiren
Sendin onlara göre.

Halbu ki
Habil bacısıyla
Brahman öz kızıyla
Ammon anasıyla
Müthiş sevişti.
Ses etmedin
Ses etmek ne kelime
Gülümsedin.

Çağla sevdiğim çağla
Şimdi sıra sendedir
Ne ücret köleliği
Ne cinsel
Ne düşünsel kölelik
Gelecekte
Özgür birlik
Uğruna...

Yani
Kızlığın
Kadınlığın
Analığın
Tadına erebilmek
Gönlümüzü
Sırf zevk için
Çalışmaya verebilmek
Uğruna...

Yani
O'nu
O birliği
O güzelim
"Yitirilmiş birliği"
Daha yüksek düzeyde
Yeniden kurabilmek
Uğruna...

Çağla sevdiğim çağla
Bebekler
Özgür aşkımızın
Ürünü olsun
Bebekler
Olağanüstü güzel
Ferah, gülbüz
Ve şirin olsun.

KARYATİDLER

Muzaffer Oruçoğlu

Güzellikleri henüz tam anlamıyla keşfedilmemiş ve de fethedilmemiş bu ünlü yaratıklar, yani çağımızın altın zincirlere vurulan bu narin köleleri, tıpkı Akropol'deki çatıyı başları üzerinde taşıyan ikibin küsur yıl öncesinin kadın heykelleri, Karyatid'leri gibi hâlâ zulmün ve sömürünün en katmerlisini, ayaklarını arzın harlı toprağına basarak başları üzerinde taşıyorlar. Dünyanın bir bölümünde o, kendi çöl suskunluğunu, kadere boyun eğişini yaşarken bir bölümünde derlenip toparlanıyor, gür bir sesle konuşuyor, sokakları tutuyor uğul uğul. Göğüsleri dimdik ve başları aydınlık bir tarzda yürüyor.

Ama buna rağmen o hâlâ bir cadıdır. Günahı yeryüzüne indiren, şeytanı sevindiren odur. Evet evet dünyanın bir bölümünde o hâlâ yeryüzüne felaketleri, üzüntüleri getiren bir Pandora'dır. Eğer bu güzel dilber, o derin kadıncıl merakıyla, tanrıların yeryüzüne gönderdiği kutuyu açmasaydı insanoğlu, üzüntü denilen şeyi tanımayacaktı. O ne melanettir O. Orduları birbirine kırdıran İsis'in yılan gözlü kızıdır. Akhalılarla Troya'lıların tunç kılıçlarından oluk oluk dökülen kanın sebebidir. Onun hâlâ gözünün üzerinde "şahane" yumruklar patlamaktadır. Pederşahiliğin kör egemenliği, onu, Asya, Afrika ve Latin Amerika'da, Zeus'un karısına yaptığı gibi havaya asarak ayaklarına iki örs bağlama derecesinde işkencelere bile çekmektedir.

Kadının kendi altın krallığını yitirerek köleleşmesi tarihin en hazin, en ilginç ve en büyük öyküsüdür. Mülkiyetin ve mülkiyet duygusunun olmadığı güneşin ve suların, özgürlüğü pırıl pırıl bir kahkahayla selamladığı çağda, kadın insanlığın ikiden çok memelerle sembolize edilen —bereket kaynağı, komünal ve cinsel hayatın biricik kakra-

manıydı. İlkel insanın gözünde, insan denilen tılsımlı muammayı, doğanın en değerli varlığını, hatta kabileyi doğuruyordu. Kollektif hayatın, aşkın ve sevişmenin tüm alanlarına egemendi O. Cinselliğe ilişkin hiç bir tabu, hiç bir kanbağı engeli, buyruk sözkonusu değildi onun için. Kendi içinden fışkıran tek bir buyruğa uyuyordu sadece. Sevmek, istemek ve hoşlanmak buyruğuna.

İşbölümünün filizlenmesi, özel mülkiyetin giderek artık tüm çıplaklığıyla tarih sahnesine çıkmasıyla birlikte, sevgili femina da bir daha kavuşamayacak bir tarzda kendi cennetsel düzenini, altın özgürlüğünü yitiriyor ve köleleşmiş oluyordu. İnsanlığın en hınzır duyusu, içgüdü gücüne varan en güçlü hırsı, özel mülkiyet duygusu, özel mülkiyet hırsıdır. Özel mülkiyet olgusu, sahiplik, egemenlik ve ezme duygusunu bütün duyguların sultanı haline getirdi. İnsanlığın o ana kadarki bütün sorunlarını bir tek sorunun sevk ve idaresine soktu. “KİM KİME, KİM NEYE SAHİPTİR?”. İnsanlık, tarihsel ilerleyişinde özel mülkiyet çağına girmek, özel mülkiyet köprüsünden geçmek zorundaydı. O kendi gerçek tarihine, özgürlüğün artık çekiciliğini yitirdiği pırlanta tarihine ancak bu çağdan geçerek girebilirdi. Bu çağ, onun için, ileriye doğru büyük bir sıçrama basamağıydı aynı zamanda.

Özel mülkiyetin ortaya çıkış tarihi, aynı zamanda ailenin ortaya çıkış tarihidir. İlk mülkiyet, ilkel komünal toplumun, “tek tek ve birbirine karşıt ailelere ayrılmasına dayanan işbölümü ile” doğdu. İlk mülkiyet daha ruşeym halindeyken şu soruyu ısrarla ve çılgık çılgıca sormaya, insanlığa dayatmaya başladı: “KİM KİME, KİM NEYE SAHİPTİR?”. Ailenin varlık şartı, biricik anlamı durumunda olan özel mülkiyet, onun ruhunu bu soruyla şekillendirdi. İlkel komünal toplumda üreme ve çocuklar temel bir sorundu. Ailenin ortaya çıkışında bu sorun daha bir önem kazandı. Çünkü aile kapalı bir üretim birimiydi ve bu birimde çocuklar işgücü kaynağıydı; mülkiyetin sürekliliğini sağlayan, kapalı bir birimde onu garanti altına alan asıl unsurdu. Mülkiyetin ateşli ruhundan çağılayan, “KİM KİME, KİM NEYE SAHİPTİR?” sorusunun cevabı; ailenin ilk oluşumunda, her iki eş için de doyurucu olmalıydı. Kadın elbetteki eski saygınlığının gücüyle ailenin reisi olabilirdi. Çok eşlilik kendi yerini uzun bir tarihsel geçiş aşamasıyla tek eşliliğe bıraktığı için, aile reisi olacak kadın, birden çok erkeklerle de pekala evlenebilirdi. Özel mülkiyetten aldığı o ateşli duyguyla, göğsünü gere gere şöyle diyebilirdi: Bu çocuklar bana aittir. Ama sevgili kocalar aynı şeyi kuşkuya düşmeksizin söyleyebilirler miydi? Bu noktada kuşkuya yer yoktur ve mutlak sahipliği, mutlak egemenliği emreder mülkiyet. Peki bir erkek, birden fazla kadınla evlendiğinde, her iki taraf da sahiplik duygusunu işkilsiz doyurabilir mi? Evet doyurabilir. Her iki taraf da göğsünü gere gere mülkiyetin ısrarlı sorusunu yanıtlayabilir. “KİM KİME, KİM NEYE SAHİPTİR” sorusu her iki taraftan da doyurucu yanıtını alabilir. Erkek: Bu çocuklar bana aittir; tek tek kadınlar: Bu çocuk ya da bu çocuklar bana aittir diyebilir. İşte kadının ilk ciddi yenilgisi burda başlar. O, mülkiyetin dayattığı bu ısrarlı soru karşısında teslim olmuştur. Bu yenilgiyi artık erkeğin tartışmasız egemenliği, kadının ise ağır köleliği izleyecektir. Elbet sorun bu kadar yalın ve basit değildir. Ama bu, sorunun özüdür.

Özel mülkiyetin karakteri, küçük bir üretim birimi olan bir ailede, birden çok kadının bir erkeği köleleştirmesine müsaade edemezdi. Azınlığın çoğunluk, babanın kadınlar ve çocuklar üzerindeki tahakkümü aile içinde kendisini göstercekti. O zamanki mevcut iktisadın temeli olan bu küçük üretim biriminde, artık tek merkez, tek buyruk, tek efendi sözkonusuydu: BABA. Kadın bu birimde vazgeçilmez bir üretici (ürün ve çocuk yaratıcısı), ve bir zevk aracıydı. Artık vajina kutsal bir kapı haline gelmişti. Cinsel zevkin doruk gücüyle mülkiyet hırsının doruk gücü, bu kapının alabildiğine ağır ve dokunulmaz bir altın kilidi haline dönüşmüştü. Artık bu kilide sahibinin dışında hiç kimse dokunamazdı. Tabular tabusu olan bu mübarek kilidi, kendi gözbebeği gibi koruduğu anahtarıyla, bu kapının sahibi açabilirdi ancak. Üç güç birleşerek

çocuk üzerindeki sahiplik duygusunu korkunç boyutlara vardırmıştı. Kanbağı gücü + cinsel zevkte mülkiyet gücü + işgücü üzerindeki tasarruf gücü... Bundan dolayıdır ki, kilite yönelen yabancı bir anahtar, küçük kıyameti ya da cinayeti beraberinde getirecekti. Bundan doğal ne olabilirdi ki? Özel mülkiyetin tanrısal gücü, görevleri, hakları, payları, sınırları kalın ve net çizgilerle koymamış mıydı? Sahipleri, malları, "KİMİN KİME, KİMİN NEYE" aitliği sorununu katı ve "değişmez" bir hukukla bendi kutsal kapısına sahip çıkmak zorundaydı. Onun önünde, bir karargah nöbetçisi dikkatiyle dikilmek zorundaydı.

Artık bu noktadan sonra, Brahman'ın öz kızıyla, Ammon'un anasıyla sevişmesi yadırganacaktı. Bilmeyerek anasıyla evlenen ve öğrenince kahrından kendi gözlerini kör eden Oidipus'un bu kahramanlığı, trajedinin turuncu renkli doruklarına çıkarılarak yüceltilecekti. Ama pederşahiliğin kahramanı, yuvanın rakipsiz Hint Horozu, kadınların, çocukların, mallarının sahibi olarak, bir mülk sahibi, bir köleler sahibi olarak, kendi cinsel zevkine —ilahi yasaklar prangası hariç— pranga vuramazdı. Her hususta olduğu gibi bu hususta da prangalılarla kendisini bir tutamazdı. Zeus'un, yasak aşklarından dolayı cezalandırdığı, Hades'e attığı kadınları, kocalarını aldatan "iffetsiz" kadınları elbette ki lanetleyecekti. Ama aynı Tanrılar Şahi'nin yasak "aşk"larının sayısının ondördü bulmasını ince bir zevkle ve tatlı tatlı gülümseyerek anlayışla karşılayacaktı. Zeus'un hoşuna giden kadını tadabilmek için, bazen o kadının kocasının kılığına girmesi, bazen kızgın boğa, bazen de kuğu şeklinde yavaşması eğlendirici, ilginç bir durumdu ve bunda öyle pek yadırganacak bir yan da yoktu.

Ama tarih, kölelerin efendilerine karşı hiç bir çıkış yapmadığını yazmaz. Kölelerin intikamı, hesaplılığı ve fendi bir hayli ürperticidir. Ne kadar kalın olursa olsun, yeryüzünde en zayıf zincir, sevgiye ve aşka vurulan zincirdir. Erkekler, ağzı açık ayran delileri gibi, fena halde mayışarak, Zeus'un hovardalıklarını taktirci bir ruhla seyrederken, kadınlar da kendi gönüllerinden fışkıran güçlü sese kulak verdiler. Güzelliğin ve bir anlamda da aldatışın tanrıçası olan Afrodit'in bayrağı altına girdiler. Tarih, bu intikamcı amazonlar ordusunun cinsel serüvenleri karşısında kahkahayı bastı, afalladı, ağladı, hüznünlendi. Gerçekten de yarattıkları sevrüvenlerle mitolojiyi ve masalı önemli ölçüde meşgul ettiler. Aynı hızla ama bu kez daha tecrübeli olarak ortaçağa daldılar. Filistine yürüyen haçlı şövalyeler ordusunun geride bıraktığı gözüyaşlı zevce-lerin büyük bir bölümü, orduların ufukta kayboluşuyla birlikte, edalarındaki o azize masumiyetini bir kenara atarak, kocaları tarafından titizlikle takılan bekâret kemerlerini ustaca sıyırdılar. Ticaretin ve yağmanın yolunu, haçın kılavuzluğunda, kılıçlarının ucuyla açan bu din kahramanlarını, cinselliğin pembe boynuzlarıyla taçlandırıdılar. Kökleri Babil'de olan Asyalı dilberler elbette ki batılı bacılarından geri kalamazlardı. Üstelik onların önemli bir bölümü, çarşaf denilen dost bir örtüye sahiptiler. İffetin bu yumuşak zırhı altında, dans tanrıçası Siva'nın iştahı ve serbestliği ile hareket edebilirlerdi. Asyalı kocanın el-aman dedirten sıkı takibini sifra indirebilir, hovardasının yanında onun bir zevcesi gibi yürüyebilir, istedikleri evlere, izbelere girebilirlerdi.

Kadının aile denilen temel üretim birimindeki bu sınıfsal ve cinsel köleliği, onun bir zevk aracı olarak pazarlanması gerçeğini de beraberinde getirdi. Her kapı kutsal olamazdı, bazı kapılar da han kapısı gibi cinsel kervan ticaretine açılmalıydı. Üstelik kadın, mevcut mülkler ve mallar içinde, altından sonra, en değerli mülk, en değerli maldı. Altın gibi o da pazarda arz-ı endam etmeliydi. Tarihin ilk kerhaneleri doğuda ortaya çıktı. Tapınaklarda pazarlanan hoş kokulu cariyeler, müşterileriyle yatıp kalkarlardı. Gelir, tapınaklar tanrıçasının kasasına akardı. Elbette ki kadının bu kadar düşmesinde şaşırtıcı bir durum yoktu. Çünkü onu, O "şeytanın kapısı"nı, Pythagore'nin dediği gibi kötü bir ilke yaratmıştı. Kaos ve karanlıkla birlikte çıkmıştı ortaya. Erkekse, iyi ilkenin, düzen ve ışıkla birlikte ortaya çıkardığı bir üründü.

DOST

Kutsiye Bozoklar

Candır
Can dost
Bakışının karası
Bende kurşun
Sen de yürek yarası

Candır
Can dost!
İki kaşın arası
Sende sevda
Bende kavga yarası

Candır
Can dost!
Gülüştüğün alası
Sende yeşil
Bende ilk tan alası...

Kadın, köleci ve feodal çağların şato gibi kapalı ailesinde, genel üretimin bu temel biriminde binlerce yıl acı çekti. Buyruklar önünde el-pençe divan durmak, erkeğe ve çocuğa hizmet etmek, evin çarkını çevirmek, ataerkil öfkeleri sinesinde ve gözyaşlarında söndürmek... Kapitalizm bu şatonun kapısını usuldan ya da kendi ateşli gücüyle açtı. Bu minnacık şatoların tüm mensuplarını işliklerde fabrikalarda topladı. Bunu yapmakla aileyi temel bir üretim birimi olmaktan çıkardı. Evin çarkını erkeğin, kadının ve çocuğun ücreti döndürmeye başladı. Artık kadının üretimdeki yerini ailenin Hint Horuzu belirlemiyordu. Ama kadın, hâlâ onun tahakkümü altındaydı. Fabrika işinden aile hizmetine koşuyordu. Şimdi tarih ona yeni bir görev vermişti. Fabrikalara asıl ve yedek proleterler doğurmak, yetiştirmek. Kadın bu tarihsel hizmetinin karşılığını ücret olarak patrondan alamamaktadır. Bu ödenmeyen ev emeğinin karşılığı, dolaylı yoldan artı-değere eklenmektedir. Üstelik evin Hint Horozu'na, küçük patrona, ya da proleter-patrona yaptığı hizmetin karşılığını da alamamaktadır. Tabi iş gücününün üretimi yeniden söz konusu olduğu için ödenmemiş bu hizmetin karşılığı

da —çok dolaylı ve sürüncemeli yolla da olsa— toplumsal artı-değere eklenerek doğruca burjuvazinin kasasına akmaktadır. Kapitalizmin, kadının yüreğindeki isyan ögesini had safhaya vardırmasının temelinde işte bu gerçek yatar. Günümüzdeki çocuk paraları, ödenmeyen ev emeğinden sağlanan kârın yanında pek birşey ifade etmez.

İşlikler, fabrikalar, kadın proleterlerin hem kendi sınıf kardeşleriyle yaygın cinsel ilişkiye girdiği, hem de başta patron olmak üzere fabrika yöneticilerinin bir nevi modern haremine dönüştüğü yerler olarak çıktı ortaya. Patronun burnu da bu yuvalar sayesinde ilk gece hakkını kullanan senyörün burnu gibi, taze kadın kokusuyla bakır kız kokusunu ayırtetmede hüner kazandı. Fabrika ya da sanayi, kadının etrafındaki dar çemberi kırdı, onun erkeğine hem cinsel hem de ekonomik bağımlılığını önemli ölçüde dumura uğrattı. Evsel üretim ortadan kalktığı için çocuk yapma zorunluluğu da bir proleter aile için gücünü yitirdi. Böylece kadının erkeğe, çocuğun babaya bağımlılığı burjuvaziyi korkutacak derecede zayıflamış oldu.

Öte yandan patronun dikkati, güçlü sahiplik ve mülk duygusu; evinden işyerine, fabrikasına kaydı. Patronun beyni ve yüreği, sermayenin işlediği alana yerleşmek zorundaydı. Patronun karısı artık olsa olsa, patron için bir zevk aracı, mülkiyetini devredecek çocuğun üreticisi, ya da evlilik akrabalıklarıyla şirketlerarası yakınlaşmayı işbirliğini kolaylaştıracak bir araç olabilirdi. Kaldı ki, bir patron için zevkin binbir çeşidi, adına fabrika denilen kendi hareminde, şirket yönetim kurullarında, bürolarında, sanat ve sosyete aleminde, kısacası, burjuva dünyasında yeterince vardı. Tarihin gelmiş geçmiş en ateşli, en mazbut orospusu par değil miydi. Orospuluğu dalga dalga toplumun tüm hücrelerine yayan böylesi bir orospunun sahibine, kuğu boyunlu, alımlı orospular bulmasından daha kolay ne olabilirdi ki. Patronun kendi kadınıyla kurduğu zoraki birlik, sadece çocuk için bir birlik olabilirdi. Her ikisi de birbirlerini aldattıklarının farkında olabiliyorlardı. Bu aldatış, bir ömür, imzalanmamış karşılıklı bir aldatış anlaşması olmaksızın pekâlâ sürebilirdi.

Kapitalizm ailenin dağılışını tarihin gündemine soktu ama buna rağmen aile hâlâ özel mülkiyetin varlığının güçlü bir garantisi, sermayenin özel ellerde kalışının sürdürücüsü olarak ayakta durmaktadır.

Ailenin ortadan kalkışı, sınıfların, devletin ortadan kalkışıyla birlikte olacaktır. Bu, çok uzun bir tarihsel dönem sorunudur. Bu dönemde, yani sosyalizmde, adım adım eriyerek de olsa varlığını sürdürecektir aile. Sosyalizmde, ailenin ortadan kalkışının ekonomik, politik ve kültürel şartları yaratılacaktır. Ailenin ortadan kalkışı, çok yüksek düzeyde bir maddi, kültürel ve artistik hayatı gerektirir. Sosyalizmde ev içi hizmetlerin, ekonomik gelişmeye bağlı olarak sosyalizasyonu —komün evleri, komün lokantaları, komün çamaşırhaneleri ve kreşleri, yoğun kültür merkezleri şeklinde— gerçekleşerek ev içi hizmet çarkı müzeye, çıkırığın yanına kaldırılacaktır. Erkek ve kadın işi olarak bölünen ataerkil işbölümünün tüm kalıntıları yok edilecektir. Yine gelişmeye bağlı olarak cins ve yaş farkından kaynaklanan ücret eşitsizliklerine son verilecektir. Evlilik iki ayrı cins arasında bir sorundur; gönüllü birliktir ve sevgi temeline dayanır. Sosyalizmde, gönüllerde perçinlenen bu birliğin, ayrıca devlet aracılığıyla güya toplum tarafından onaylanmasına, nikahına gerek yoktur. Nikah, sınıflı toplumlarda, kadın köleliğinin düzen tarafından resmileşmiş onayıdır. Aşkın, sahibini tepeden tırnağa teslim alan bu “Titan gücü”nün ne izine, ne onaya ne de kayda ihtiyacı var. Bağımsızlığı felaket seven bir nesnedir ki, hiç bir müdahaleye kesinlikle ihtiyacı yoktur. Aynı şekilde, boşanmaya da karar verecek olan biricik merci, eşlerin kendileridir. Mahkemeye, yani “kutsal aile”nin hukuk alanındaki bu güçlü güvencesine hiç gerek yoktur. Sosyalizmde, zora baş vurmaksızın — taraflar hangi konumda (evli-bekar) ve hangi cinslerde ve cinsi ilişkiler içinde olurlarsa olsunlar— her çeşit gönüllü birleşmenin ceza yasalarıyla cezalandırılması, tecrit edilmesi, toplumsal baskı altına alınması ortadan kaldırılacaktır. Toplumsal koşulları yetkinleştirme, eğitim ve

İÇERDEKİ OĞULA

Hüseyin Nadir D.

—“Saçlarına yıldız düşmüş, Tüm analara”—

—Oğul- Demiş anam son mektubunda

—Öpüp koklamaya, bağrıma basmaya doyamadığım oğul
Günler acı bir tütüne alıştırdır gibi acılara alıştırdı bizi.

—Demiştin ki bir mektubunda

“Acının saati, Ayrılığın güzeli olur mu?

Ama yaşanmamış bir seviçse acıların bedeli

İnsanlar ihsan edilmemiş bin sevinçle bir acıyı

değiştirmemeli

Bilmem bundan mıdır ki oğul

Acılar bal tadınca şimdi.

yönlendirme yoluyla yaklaşılabilecek bu sorunlara. Yasalarda ve kafalarda, çocukları meşru ya da gayri meşru diye ayırmaya son verilecektir. Bağımsız olarak örgütlenmeleri ve mücadeleleri, yasal güvenceler altına alınacak olan kadınların kurtuluş davası tüm bunlara rağmen gündemde kalacaktır. Aile varlığını sürdürdüğü müddetçe kadın sorunu gündemden inmeyecektir.

“Özellik” ya da “bireysel”lik sorunu en çok aşkta duyurur kendisini. Hiç bir şey özgürlüğe aşk kadar aşık değildir. Bırakalım zoru, müdahaleyi, onun iknaya bile tahammülü yoktur. Tarihin güneş gibi gülümsediği o çağda, sevgiye ya da aşka dayanan birliktelik, yalnızca “paylaşanları ilgilendiren ve toplumun karışmaması gereken tümüyle özel bir ilişki haline gelecektir”. Dişiyle erkeğin, eşlerin birlikteliği, yeni özlere, yeni biçimler kazanarak sürekli kendisini aşacak, yetkinleşecek ama hiç bir zaman ortadan kalkmayacaktır. Zıtların bu kaçınılmaz birliği, sosyalizmin aşıldığı o çağda, sadece en özgür, en yüksek düzeyde, tüm tabuları yıkmış, yetkinleşmiş bir biçimde gerçekleşecektir.

Aşk, sevginin yoğunlaşmış, doruk noktasına varmış bir ifadesidir. Aşk birdir. Ama en büyük, en güçlü “istila”cıdır. İnsan yüreği aynı anda iki aşkı kaldıramaz; bir aşkı kaldırabilir ancak. Onu hiç bir şey yıkamaz yeni bir aşktan başka. Ama sevgi birden çoktur. Sayısız sevgiyi kaldırır insan yüreği. Güçlü aşk, eşlerin birbirlerini güçlü bir tarzda tanımaları temelinde doğar. Ruh ve bilinç güzelliklerini —zaafları ve eksiklikleriyle birlikte— tanımak. Karakteri, mizacı, kabiliyeti derinlemesine tanımak. Ortak çelişmeli noktaları tanımak. Güçlü aşkta, ruh ve bilinç güzelliği asıl, eda güzelliği ya da fiziki güzellik ikincil ögedir. İkincil ögeye dayanan bir “aşk” uzun ömürlü ola-

ANA

Karahan

15 Kasım 1986, Metz

Tüm ana'lara

Sen anasın ana
Türküler söyleyip,
Ağıtlar yaktın bana
Ve demem şuki sana
Bir değil,
Bin değil,
Binlerce oğlun var
İçerde sahip çıkan yaşama...
Ve sen anasın ey ana
Alırken güneşi her sabah,
Pençeremden odama
Bir sen geliyorsun
Birde özgürlüğüm aklıma.

Yüreğin yürektir ana
Deniz gibidir,
Denizdende derya...
Ve gözlerin var, gözlerin ana
Sevdayı anlatır, sevda kokar
Gök mavisi bakışlarında...

Umut kanat çırpır
Ağaçlar çiçek açar
Ve yeni bir hayat başlar
Güneşli güzel günlerden yana
Senki:
Doğurgan bir toprağa
Akan suya benzersin
Ve sen,
Yaşanmamış güzel günlere gebesin
Şimdi ana...

maz. İnsan bilincinin, ruhunun ve yeteneğinin çok yönlü bir entellektüel zenginlikle, estetik incelik ve hünerle donandığı bir çağdı; özel mülkiyet ruhunun yok olduğu, evsel baslenmenin ve eğitimin yerini yüksel düzeyde toplumsal eğitimin ve beslenmenin aldığı bir çağda; çocuk doğurma kavramının, ana rahmi dışında hazırlanan süper teknolojik harikalar ya da rahimler sayesinde anlamını yitirdiği bir çağda, elbette ki aileden değil, aşktan söz edilecektir. Vajinanın kutsal mülkiyet, kutsal kapı ya da tabular tabusu olmaktan çıktığı, vajina (ya da karşıtı) aşk anlayışının yıkıldığı bir çağda, birliktelik gerçek aşkı, altın birliği işte o zaman yaşayacaktır.

Her şey gibi aşk da gerçek özgürlüğüne o çağda kavuşacaktır. Böylesine yetkinleşmiş güçlü bir aşk, en etkin, en "şirret" cinsel zevkini de ancak kendinde bulabilecektir. Kendi dışında, ayrı bir cinsel zevke pek ihtiyaç duymayacaktır. Ama aynı aşk, yeltenmesi halinde, başka bir cinsel zevkle de sarsılmayacaktır. Onu ancak ondan daha güçlü bir aşk sarsabilecektir. İşte bu çağda tarih olacaktır insanlığın kendine zulmü. Bu çağda kalkacaktır karyatidler'in başlarında taşıdıkları o çekilmez, görkemli çatı. □

MİTOLOJİDE KADIN

A. Özgen Utku

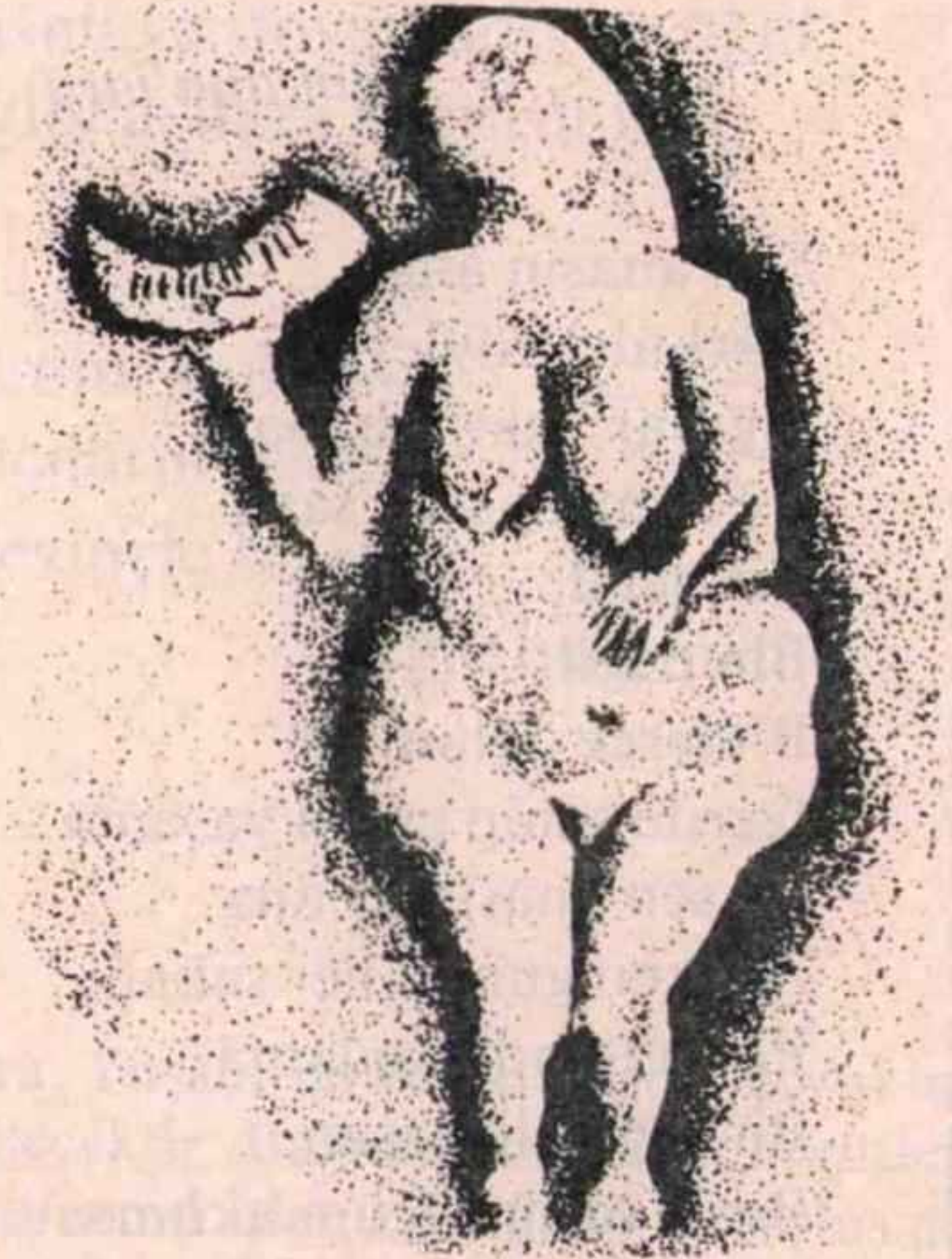
Mitos, Yunancada söz öykü anlamına gelmektedir. Mitoloji, ilkel insan topluluklarının, evreni, dünyayı ve tabiat olaylarını kişileştirerek yorumlamak, henüz sırrını çözemedikleri hayatın ve evrinin çeşitli görüntülerini anlam kolaylığına bağlamak ihtiyacından doğmuş öykülerdir. (B. Necatigil)

Bu yazı, ilkel insanların kısa yaşam öykülerini ve kadınların yerini mitolara dayanarak aleni olarak gözler önüne serecektir.

Toplumda egemen olan düşünce, hiç kuşkusuz ki, ataerkil düşüncelerdir. Hakim ataerkil düşünceye göre, kadın, biyolojik olarak "ikinci" cinsiyet ve fiziki bakımdan yetersiz olduğu için, toplumdaki ikinci konumunun da bir doğa gereği olmasıdır. Bu ataerkil düşüncenin açığa çıkarılması ve bertaraf edilebilmesi için kadının mitolojideki yerinin anlaşılması gerekir. 8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü vesilesiyle Mitolojide kadın başlıklı kısa araştırmayı okuyucuya sunuyorum.

Paleolitik Çağda Kadın

İnsanoğlunun hayvanlar aleminden sıyrılıp üretim araçlarını kullandıkları ve geliştirdikleri çağın birinci evresi Paleolitik çağ (yontma taş devri) dir. Paleolitik çağ, arkeologların yapmış olduğu araştırmaların verilerine göre M. Ö. 30.000 yıllarına dayanır. Bu dönemin ilk arkeolojik verisine de Fransa'da rastlanır. Yarı mağara biçimindeki büyük

Laussel Venüsü

bir kaya girintisinin üstüne kazınmış bir kadın resmi, arkeolojide Laussel Venüsü olarak bilinir. Elinde bir Bizon boynuzu tutan bu kadının bir tanrıça sembolü olduğu sanılır. Ayrıca mağara resimleri, ev ve mezarlardan çıkan taş ve kemikten heykeller o dönemdeki kadınların durumlarının ne olduğu hakkında sağlam bazı ip uçları vermektedir.

Ön-Neolitik Çağda Kadın

M. Ö. 9.000-7.000 yıllarına dayanan ön-neolitik çağda Orta Doğuda bulunan mağara resimleri ve heykelleri şahsında somutlaşan sanat, kadın tanrıçalarını ve kadının toplumdaki üstün-

lüğünü göstermektedir.

Bu dönemlerin arkeolojik verileri gösteriyor ki, insan toplumunun ilk örgütlenme biçiminde topluma egemen olanlar hiç kuşkusuz kadınlar olmuştur. Kadınların birincil olma konumu onbinlerce yıl sürmüştür.

Anaerkil Dönem

Onbinlerce yıl süren bu döneme anaerkil dönem denmektedir. İsterseniz kadını birinci konuma yükselten anaerkil topluluğa nasıl geçildiğini izah etmeye çalışalım.

Bu evre, insan ile hayvan dünyası arasındaki ayrım noktasının çıkış evresidir. Yani, insan toplumunun ve insanın doğuşunun ilk evresidir. Yaklaşık bir milyon yıl önce ortaya çıkan insan toplumu, iş vasıtasıyla hayvanlar aleminden kesin bir biçimde ayrılmış oldu. İnsan atası bir bıçak, bir taş balta yaptı. Böylelikle, basit ve kaba da olsa doğal bir nesneyi elverişli bir hale çevirdi. Kendi elleleriyle aletler yaptı. Doğadaki yararlı maddeleri alıp işleyebilir ve yenebilir hale getirdi. Toprak yüzeyindeki bitki yumruları yenilebilir duruma getirildi. Aletlerin gelişmesiyle beraber balık ve hayvan avlanmasına giriştiler. Bitkilerin ve hayvan etlerinin bir bölümü pişirilerek, bir bölümü de çiğ olarak yeniliyordu. Bu, üretimin ilk ilkel biçimiydi. Ok ve yay bulundu; özellikle de ateş bulundu ve ondan yararlanıldı. Böylece insanın, doğayı değiştirme ve ona hükmetme yeteneği gelişmiş oldu. Bunlar başlangıçtan itibaren toplumsal ve birlikte yapılan faaliyetlerdi.

İlkel toplumda, çalışabilir olan herkes ortak üretim faaliyetine katılır. Çalışma içinde ise, cinsiyet ve yaşa göre bir görev dağılımı olurdu. Buna göre, erkekler ava çıkar, kadınlar bitki toplar, ilkel bir tarım ve ev işleriyle uğraşır, ihtiyarlar alet yapar, çocuklar ise kadınlara yan işlerde yardım edelerdi. Bu ortak çalışma ve ortak mülkiyet ilişkileri sonucu elde edilen ürünler ise, eşit olarak paylaşıldı.

Bu evrede, kadınların üretim faaliyetindeki konumu erkeklerden daha önemli bir yer tutuyordu.. Kadınlar, esas olarak ilkel tarımla uğraşırken erkekler ise avcılıkla uğraşıyorlardı. Kadının uğraştığı ev işleri, çeşitli besinlerin toplanıp pişirilmesi, hayvan derilerinin dikilmesi nispeten güvenilir bir iş olmasına rağmen, erkeğin uğraştığı avcılık ise, mevsimlik ve geçiciydi. Bu iş bölümü, kadını toplumsal hayatın merkezine koydu. Toplumsal olarak ev aletlerinin gelişmesi ve tahılların kullanılmasının artması kadının bu işlevini genişletti. Bunun yanı sıra kadının çocuk doğurması da toplumdaki saygınlığın yarı bir bileşeniydi. Çeşitli arkeolojik veriler kadının doğurganlığının kutsallığını anlatıyor olmasına rağmen, kadının yerini belirleyen asıl faktör, onun ekonomik işleviydi. Kadın, sosyal zenginliğin kaynağı, konutların sahibi, yiyeceğin esas üreticisi, evin koruyucusu ve topluma hakim olardı.

Anaerkil dönemin zengin arkeolojik araştırmaları gösteriyor ki, toplulukların tapındıkları büyük tanrıça, ya da ana tanrıça Gökler tanrıçasıydı. Bu tanrıçanın değişik topluluklardaki isimleri ise şöyleydi: Astarta (Fenikeliler), Aş-

Tanrıça Kybele

tar, Aştaret, İhtar (Samiler ve Babiller), Attoret, Attar (Suriye), Atheh (Klikya, Çukurova), Hathar, Aşerah, İşara, Au Set (Mısır), İsis (Yunan), İnanna, Nana, İnin vs.

Bu dönemde kutsallık kadına atfedildiği için, erkek tanrıya ya da böyle bir atfedilişe rastlamak olanaksızdı. Bu anlamda tapınılan kişi dişi olduğu için tanrı değil tanrıça olarak atfedilirdi. Babalık kavramı henüz dinsel düşünceye girmemişti. Bu anlamda, kadın kutsaldı, güçlüydü ve kudretliydi.

Kadınları fiziki bakımdan “yetersiz” olarak gören ataerkil düşünceye rağmen, Amazon kadınların tarihte varolması, bu gerici fikre pek itibar edilmesini gerekli kılmamaktadır. Tarihte Amazonlar hakkında nice sözler söylenir, nice destanlar, nice öyküler anlatılır. Amazonlar hakkında, Sicilyalı Diodoros şöyle yazıyor; Amazonlar kadınlarca yönetilen bir topluluktur. Bu toplulukta askerlik yükümlülüğü genç kızlara düşer. Askerlik görevini bitiren kız, çocuk sahibi olmak için erkekle ilişki kurabilir, ama tüm yönetim yetkileri kadınların elindedir ve erkekler, diğer toplumlarda kadınların olduğu durumdadırlar, ev işleri görürler. Amazon’ların öz yurdu Libya’dır Kraliçe Myrina döneminde Amazon’lar büyük bir savaş yolculuğuna çıkarlar. Önce Kuzey Afrika’ya açılmışlar, orada Atlantik yakınında Gorgo topluluğunu yenmişler ve Mısıra yönelmişler. Savaş yolculuğu Arabistan ve Suriye’den geçip Torosları aşarak Ege denizine ulaşmışlar ve bu kıyılarda bir çok kent kurmuşlardır. Daha sonra Trakya’ya geçerek tüm dünyaya boyun eğdirmesini başarmış ve yeniden öz yurtları Libya’ya dönmüşlerdir. Kadınların bu durumunu kanıtlayan bir çok veri vardır. Hellen mitoslarının Amazon’ları at üzerinde savaşan kadınlardır. Ephesos kazılarında, avcı ya da savaşçı kadınlara benzer heykelcikler bulunmuştur.

Çeşitli arkeolojik verilere göre anaerkil dönem, paleolitik’te olduğu gibi, tüm neolitik çağda ve kısmen de kal kolitik (Bakır devri) çağın başında devam et-

TÜRKÜ

Patrice Kayo
Kamerun

Bütün karıları babamın
linç ediyorlardı anamı
Fakat bilmiyorlardı dansı
Babamın yerini ben alınca
Ve kraliçe olunca anam
Karım olunca bütün karıları
babamın
ve uşakları anamın
Dansı beceremeyen anamın
fazla çocuğu yoktu
Salgınlar alıp götürmüştü onları
yalnız ben kalmıştım
Bir ırmak mıydım?
gümüş gibi akıyordum
Ve birlikte olamadığımız zamanlar
ceberrutlaşıyordum
Bir domuz taciri idim
ve tavuk satıcısı
İncirleriniz, çingiraklarınız varsa
satın alırım.
Bir tek oğul
Güvenlidir baba koltuğundan
Bütün dansları da biliyorum
Annemse şahin eti yiyor yalnızca

tiği ve hatta tunç devrine kadar da devam ettiği belirtilir. Anaerkil dönemde toprak mirası, ana soyundan intikal etmektedir.

Tarımın gelişmesi ve ürünlerin meta haline dönüşmesi ile birlikte, erkeğin de toplumdaki rolü ortaya çıkmış oldu. Tarım ilkel çehresini kaybetti ve erkeğin

üretimdeki gücü artmış oldu. Böyle olduğu içindir ki, ana tanrıçanın yanında genç oğlu, kocası ve kardeşi de ilk erkek tanrı ilan edildi.

Orta Doğu mitolojisinde, Sümerler'de Damuzi diye anılan ve sonra da adı Temmuz'a dönüşen, başka yörelerde Attis, Adonis, Osiris ya da Baal olarak anılan tanrı hep genç erkek olarak gösterildi. Bu gösteriyor ki anaerkil topluluğun bağrında ataerkil topluluk şekilleniyordu. Bu kamusal mülkiyetin döl yatağında fışkıran özel mülkiyet çekirdeğine benziyordu.

Orta Doğu mitolojisindeki Temmuz, binlerce yıl süren zorlu mücadele ve kavgalar sonucu anası tanrıçayı tahtından alaşağı etmesini başarmıştır. Temmuz'un mitolojideki öyküsü bizlere geçiş dönemi hakkında çeşitli fikirler vermektedir.

Sümer mitolojisindeki Damuzi, Ana Tanrıça İnanna'nın oğlu olarak belirttiğinde, önce kendisini tanrıçanın yatağında ispat eder. Böylece Damuzi, hem oğul hem de koca sembolü olur. Tanrıça, Damuzi'yi ödüllendirerek ülkenin çobanı yapar. Efsaneye göre İnenna, tahtı Damuzi'ye bırakarak ölümler ülkesine göçer. Dahuzi, kendi başına buyruk olarak, İnenna'nın düzenini bozar. Keyfi davranarak zulmeder. Bunun üzerine Arta Tanrıça ölümler ülkesinden geri dönerek Damuzi'yi öldürtür ve yeniden tahta geçer.

Efsanedeki çobanlık olayı, hayvanların evcilleştirilmesi ve erkeğin toplumdaki yeri ve önemini vurgulamaktadır. İnenna'nın düzeni denen şey, klan topluluğunun ilkel demokrasisidir. O demokraside kabile reisleri ve askeri şefler tüm üyeler tarafından oyla seçilirdi.

Devamen öykü, Damuzi ölmesine rağmen, erkeğin toplumda güçlenmekte olduğu konumu Sümerlerde krallığın ortaya çıkmasına kadar uzatılır. Ana Tanrıça kendisine hem eş hem de koca olarak En'i seçer. Kral daha sonra Lugal adını alır. Buda, erkeğin nüfuz alanının genişlediğinin bir belirtisidir. Böylece de krallık kurumu kurulmuş olur.

Sümer ülkesi akad'ların kontrolüne geçer. Bu dönemde de Babil mitolojisine benzer öykülere rastlamak mümkündür. Sümer İnanna'sı bu kez Aşk Tanrıçası İştâ adını almıştır. Damuzi ise Temmuz olmuştur. Temmuz artık öldürülmez, onun simgesi öldürülürdü. Buda, ataerkil topluma geçişi simgelemektedir.

Sümerlerin ünlü Gılgamış destanı Babil efsanesinde de bulunmaktadır. Bu efsaneye göre, Babilin Gılgamış Aşk Tanrıçası İştâ'dan evlenme teklifi alır. Gılgamış ise, İştâ'nın daha önceki kocalarını öldürttüğünü söyler ve evlenme teklifini reddeder. Bu öykü, Tanrıça İştâ tüm olumsuzluğun kaynağı ve kötülüğün sembolü olarak gösterir. Tanrıçanın evlenme teklifini geri çeviren Gılgamış hem ölümsüzleşmek istemekte, hem de tahta tek başına hakim olmak istemektedir.

Bu efsane, erkeğin toplumda üstün bir vaziyete gelişini simgelemektedir. Gılgamış arkadaşı Entidu'yla birlikte tanrıçanın kutsal boğasını öldürür ve cinsel organlarını keserek tanrıçanın üzerine fırlatarak şöyle der: "Elimden gelseydi boğaya yaptığımı sanada yaptırırdım." Böylece kendisini alkışlayan halkın arasına katılarak ölümsüzlüğe doğru yol alır. Bu efsane, erkeklerin kadınlara karşı başlattıkları tarihi bir başkaldırıyı simgelemektedir. Yunan tarihçi Diodorus benzer bir olayın Nil'de meydana geldiğini anlatmaktadır. Nubi kabilesinden bir kral ayaklanarak, kadın tanrıları yok ederek kendi başına tahtını kurar.

Anlatılan efsanelerde kral diye anılan kişi, komünal toplumda topluluk tarafından seçilen askeri şeflerin, sınıflı topluma geçiş sürecinde edindikleri konumdur. Nubi kabilesindeki olayda bu sürecin değişikliğini anlatmaktadır.

Bu gelişme ve değişimler, anaerkil sürecin etkisinin kaybolduğunun somut kanıtlarıdır. Anaerkil sürecin kalıntıları iyice azaldıkça, Temmuz vb. gibi tanrıların etkisi artmış ve baş tanrı mertebesine ulaşmışlardır. Böylece ikinci konuma düşmüş ve tanrılar ailesinde yer

alan tanrıçaların etkisi azalmış ve önemsizleşmişlerdir. Köklü bir inancın izlerinden dolayı tek tanrılı dinlerin ortaya çıkışına kadar tanrıçalar varlıklarını sürdürmüşlerdir. İbranilerde tek tanrılı Yahudiliğin doğuşu ve putperstliğe karşı savaşın açılmasıyla beraber tanrıçaların etkisi tümünden silinir. Eski döneme ait ne varsa yahudiler tarafından yok edilir. Daha sonra ortaya çıkan Hristiyanlık, Bizanslar eliyle arta kalanı da yok ederler. Geriye sadece zengin bir sanat hazinesi olarak toprak altında bulunup ta tek tanrılı dinlerin elinden kurtulabilen ve arkeolojik kazılarla çıkarılan eserler kalır.

Çeşitli mitolojik örnekleriyle gördüğümüz gibi, anaerkil düzenden ataerkil düzene geçişin çeşitli maddi temelleri vardır. Kısacası, komünal toplumun yerini özel mülkiyet toplumuna terk etmiştir.

Sınıflı topluma geçişin ilk tohum-

IRADI YOLLAR

Can Yoksul

iki keklik uçtu gitti buradan
durma avcı durma ıradı yollar
kanadı keklige vermiş yaradan
durma avcı durma ıradı yollar

anasız büyür mü körpe buzağı
geriden yakınca görme uzağı
bir can almak için ölüm tuzağı
kurma avcı kurma ıradı yollar

be hey zalım söyle nere gidersin
helâl malın varken haram nidersin
Can almak için mi feryat edersin
vurma avcı vurma ıradı yollar.

larını, toplumun gelişme süreci boyunca üretici güçlerin gelişme sonucunda ortaya çıkan toplumsal işbölümünde aramak gerekir. İlk büyük toplumsal işbölümü, hayvancılık ile tarım arasındaki ayrılmalıdır. Zanaatçılığın tarımdan ayrılmasıyla ikinci toplumsal işbölümü doğmuş oldu. İşbölümünün gelişmesi sonucu doğrudan doğruya değişime yönelen bir üretim ortaya çıktı. Meta üretimi... Üretici güçlerin gelişmesi sonucu insanlar, ihtiyaç ötesi fazla ürün elde ettiler. Fazla ürün toplumsal zenginliği doğurdu. Bu faktörün artmasıyla beraber kabile ve aileler arası savaşlar baş gösterdi.

Kabile ve aileler arası başlayan savaş köle edinmeyi de beraberinde getirdi. Hayvancılığın gelişmesi ve geniş sürülere sahip olunması sayesinde erkeğe büyük ihtiyaç hasıl oldu. Böylece köleler sürülerin başına verildi. Kabile reisi erkek olduğundan dolayı sürülerin ve kölelerin varisi de doğaldır ki erkek olacaktı. Bundan sonra başkanlık babadan oğula geçer ve varisin temsilcisi de erkek olur.

Üretici güçlerin gelişmesiyle beraber kadın emeğine de ihtiyaç duyuldu. Böylece kadın kölelerin da sayısı arttı. Erkek köleler yanında kadın kölelerde (cariyeler) erkeğin mülkü olmaya başladı. Kadınlar hem cinsel yönden sömürülüyor hem de emeği gaspediliyordu.

Artık kadının çifte çilesi tarihsel olarak başlamıştır. Şiddetli aşağılanma, horlanma, zavallılaşma, acizleşme, budalalaşma kadına reva görüldü. Bütün kötülüklerin başı ilan edildi.

Tek tanrılı dinin ortaya çıkışı sonrası kadının horlanması arttı. Katolik kilisesi kadına hiç bir hak tanımazken, sadece kendisini İsa'ya adanmış ve manastırda insanlık dışı yaşamış rahibeleri kut-samaktadır. Yahudi dini ise rahibeliği bile tanımamıştır. Müslümanlığın kadına bakışı da dillere destan.

Böylece kadın yaşamın dışına itildi. Artık mitolojilerde erkeğe göre şekillenmeye başladı. Bakalım tarih ne zaman insanlar arasındaki eşitliğin mitolojisini yazacak. □

CEMİLE BUHAYRAT

Nizar Kabbâni

Suriye

Cemile Buhayrat
Hücre numarası doksan
Vehran'da savaş tutuklularından
Yirmi iki yaşında
Tapınağın kandilleri gibi gözleri
Ve kara arap saçları
Yaz gibi
Hüzün çağlayanı gibi
Su ıprığı, bir de gardiyan
Bir el Kuran'a dokunuyor
Bir kadın ilk sabahta
"döneceğiz, diyor sana"
Ayetler geçiyor dilinden hazin
Meryem süresinden, Fetih süresinden
Adı, Cemile Buhayrat
Ateşle yazılmış
Yağmurda ıslanmış
Ülkemin sanatında, sanatımda ıslanmış
Yirmi iki yaşında
Bir çift güvercin konmuş göğsüne
Haliç konmuş denizin dudağı
Aslen İstanbullu
Hiç süs görmemiş dudakları
Hiç düş girmemiş odasına
Çocuklar gibi oynamamış hiç
Gözü kalmamış gerdanlıkta, süslü

giysilerde

Adı, Cemile Buhayrat
En güzel şarkısı mağribin
En uzun hurması
Cezayirin ovaları görünüyor gözüne
Bir kız çocuğu görünüyor
Yoruyor güneşi o yorulmuyor
Tanrım
Yıldızların altında
Var mı bir insan
Razı olsun yenmesine
Asılan bir kadının etinden

Bastille'in ışıkları sönmüş
Veremli bir kadının öksürükleri
Doydu zincirler memesinden
Değersizler doydu
Lacoste ve binlerce adi kişi
Yenik Fransa ordusu doydu
Şimdi saldırıyorlar kadınlara
Mum gibi asılmış kadınlara
Bağlı ayakları kırnaplarla
Sigaralar söndürülüyor memesinde
Kan içinde dudakları burnu
Ve Cemile Buhayrat'ın yaraları
Ve kurutuluş sözleşilen yerde
Giyotin kuruluyor, acımasızlar
Sürüyor kadınları bıçağa
Cemile bombalar altında
Yağmura tutulmuş bir serçe gibi
Kara, yalıtıcı kırmızısı bedenini
Çökertiyor elektiriğin uçları
Yanıklar var sol memesinde
Memesinin ucunda
Daha daha... ey utanç
Adı, Cemile Buhayrat
Bir tarih bu
Yazar ülkem onu
Korur çocuklarım onu
Bir kadının tarihini ülkemden
Giyotinin soğuttuğu
Fethetmişti güneşi
Bir kadın

Kanayan kanayan kanayan
Yükselen bir kadın 'Cebeli Atlas'tan
Leylaklar nergisler anıyor onu
Turunc çiçekleri anıyor
Ne küçükmüş Jeanne D'Arc ey Fransa
Ülkemin Jeanne D'Arc'ı yanında

Kadınlar Katılmadan Düğün Olmaz

Nihat Behram

Gazetelerde sık sık okuyoruz: “Doktora sevk edilen kadınlardan ikisi temiz çıktı. Temiz çıkan kızlar ailelerine teslim edildi...”

Ya da şöyle haberlere rastlıyoruz sık sık: “Tanımadığı bir kişinin saldırısına uğrayan A.U.’nun, yapılan muayenesi sonunda, saldırgan tarafından kirletilmiş olduğu anlaşıldı...”

İlkin şunu belirtmeliyim ki; “kirlilik” ve “temizlik” kavramlarının bu anlamlarda kullanıldığı bir toplumda, başta kadın onuru olmak üzere, insan onuruna karşı kirli birşeyler var demektir.

Sonra ise: Kuşkusuz ki tecavüz —kadın ya da erkek— insana uygulanan zor’un en gayri insani, en iğrenç olanıdır. Tecavüz edilen bir kadına “kirli” sıfatıyla yanaşılması ise, kadına karşı işlenen suçun, bu kez daha da korkunç bir boyutta tekrarlanması demektir.

Kadının “kirliliği” ve “temizliğine” cinsel organların perspektifinden bakılması; cinsel saldırıya uğramış bir kadına, ruhsal ve toplumsal şefkat yerine, “kızlığını yitirdi” diye acıma duygusuyla bakılması; “kız” olmayanın büyük oranda evlilik “şansını” yitiriyor olması; bir kadının gönül birliği temelinde, evlenmeden bir erkekle cinsel ilişki kurmasının “ahlaksızlık” sayılması, özü itibarıyla dinci-feodal ideolojilerden beslenen gerici-tutucu anlayışlardır.

Daha çocukluk yaşlarından itibaren öğrenmeye başladığımız küfürlerin hedefi “ana, avrat, baci” olan kadınlardır.

Erkeğe yönelik küfürlerde de, erkek dolayısıyla esas hedef yine kadındır. “Kadın tüccarı” anlamına gelen “pezevenk” sözcüğü (bu türden sözcüklere çok meraklı!) olduğumuz için, aynı anlama gelen “kodoş” sözcüğünü Ermeniceden, “kavat” sözcüğünü arapçadan dilimize transfer etmişiz) güncel dilde küfür olarak kullanılır.

Halk arasında hayvanın dişisini tanımlamak için kullanılan “kancık” sözcüğü, yine küfür dilinde “döneklik, kalleşlik yapan” anlamında kullanılır. (Ve zaten bu sözcük -sanırım- sadece dişisi kan emdiği için, sivrisinekten “esinlenerek” türetilmiş bir sözcüktür!)

Erkeğin kadın düşkünü “çapkın, hovarda, donjuan” gibi gönül okşayan sıfatlarla; kadının gönlünce yaşayanı ise “orospu, kaltak, fahişe, hoppa” gibi onur kırıcı sıfatlarla tanımlanır.

Kadın olmanın “kadersizliği” daha doğum gününden başlamaktadır. “Erkek çocuk eve ses, kız çocuk yas getirir! “Ya da bir diğer halk değımiyle “oğlu olan övünür, kızı olan dövünür!”.

Oğlu olan ikinci gün ele-güne karşı “erkek adamın çocuğu erekek olur” duygusuyla “alını açık” dolaşır. Eğer kızı olmuşsa, çevresindekiler avutmanın formülünü yine erkekten yana biçerek bulacaktır: “Erkek adamın erkek damadı olur!”

Kız çocuğu büyüme yaşında olan her kız, babasının bakışlarından biraz, “kızını dövmeyen dizini döver” duygusunun izleri okunur.

Gerçi bugün birçok yerde anlamını yitirmiş de olsa, dinden gelen yorumuyla, düğünde giyilen gelinliğin beyaz rengi, gelinin temizliğinin, yani daha önce hiçbir erkekle birlikte olmayışının simgesidir.

Evlilik (yani bir kadınla bir erkeğin birlikte yaşamasının devletin resmi memurlarınca resmen tastiki) bir kadının bir erkekle “namuslu bir şekilde beraber olabilmesinin” kesin ve tek kuralıdır.

Gidip köyünden, çeşitli feodal yöntemlerle “eti-budu yerinde” bir kızı, koyun seçer gibi seçip “alan” adam, resmi nikahı kıyınca, artık, karısının “canına dahi kıyma” hakkını kendinde görmektedir. Karısını kölesi gibi kullanıyor da olsa, yılda birkez olsun “insan içine” çıkarmıyor da olsa, aldatıyor, yalan söylüyor da olsa, insanların gözünde bu birliktelik, resmi evlilikle, namusu resmen tastik edilmiş bir birlikteliktir!

Bir kadın ve bir erkek karşılıklı saygı, sevgi ve yardımlaşma duygusu temelinde de olsa, derin bir duygu ve düşünce ortaklığı temelinde de olsa, eğer resmen tastikli bir evlilik cüzdanı olmadan oturuyorlar ise, bu birlikteliğin “namusuna” karşı, insanların içinde her zaman gizli bir kuşku vardır. Bu kuşkulu bakışların manevi yükünü, ağır yanılla taşıyan yine kadındır.

Doğan çocuğun “meşrutiyetini” tayin eden şey, devletin resmi nikah memurunun mührüdür. Bu mührün “güvencesi” altında doğmayan, hukuk dilinde resmen “gayri meşru”, toplum dilinde —ve anlayışında— “piç” sayılır.

Başta, kadına “erkeğin vücudundaki irinli yaraları yalayarak iyi etmesi” tanımıyla yaklayan islamiyet olmak üzere, tüm dinlerde kadının yeri erkeğe olan hizmetine (köleliğine) göre belirlenmiştir.

Feodal dönemin bir kısım halk türküsü de olmak üzere, birçok şarkı ve türkü içinde kadını aşağılayıcı unsurlar vardır. (Devrimci gecelerde de sık sık rastladığım “so-ranın da avradını...” türküsü gibi.)

Kadını bir seks unsuru olarak görme ve kullanma ise, burjuva reklamcılığının temel özelliklerinden birisidir.

.....

Benzeri örnekler ardı ardına çoğaltılabilir.

Sorunun bizleri derinden ilgilendirmesi gereken yanı, kozmopolit burjuva-feodal anlayışların etkin olduğu toplumda, bizlerin bu anlayışlardan hangi ölçüler içinde etkilendiğimiz, etkisi altında olduğumuzdur.

İnanıyorum ki, tıpkı hayatın diğer alanlarında olduğu gibi, bu alanda da sorunların tartışma gündemine getirilmesi son derece önemlidir. Aksi taktirde kârlı çıkacak olan, sadece yanlış anlayış ve eğilimlerdir.

Kadın sorunu, kadının toplumdaki ekonomik, siyasi konumundan, sosyal, kültürel, ahlaki, psikolojik, seksolojik konumuna kadar tüm yönleriyle ele alınmalıdır. Sosyal hayatın diğer alanlarında olduğu gibi, bir aile biriminde kadının karşı karşıya olduğu baskı ve haksızlıkların da üstüne cesaretle gidilmeli, “kol kırılır yen içinde”, “ailenin mahremiyeti”, “kocaya itaat” gibi, ailede erkek egemenliğine hizmet eden anlayışlara karşı mücadele edilmelidir.

Kuşkusuz ki kadın sorununun, toplumsal boyutuyla, burjuvazinin egemen olduğu düzenler içinde çözümü olası değildir.

Fakat unutulmamalıdır ki, “kadınların kurtuluşu” mücadelesi adına, “Bu gece yemek yapmayın, bir fare daha ölsün!” sloganıyla yürüyen Amerikan feminisleri, bu sorunun ne kadar “bilincinde!” iseler; cinsiyete, kadın erkek ilişkisi üstüne konular açılınca pancar gibi kızaranlar, seksüel konulara “ayıp konular” gözüyle bakanlar, cinsel sorunların tartışılmasını “tabu” sayanlar, kendi özel hayatını feodal duvarlarla

ANA YÜREĞİ

Nihat Behram

1978

Bir sen dokunabilirsin ancak
öyle hafif, öyle eşsiz, öyle sıcak
ellerinle ağrısına bebeğin;
yalnız senin bakışıdır
bebeği büyüleyen
ve değince yüreği yüreğine
ağrısı yalnız sende böyle bin kat fazlalaşır.

Bir senin kollarındır
en ateşli günlerin en dikensiz beşiği;
yalnız senin kucağında bebeğin ağrıları kaçışır
ve alnın alnına onun
bir ufuk derinliği, bir deniz parıltısı taşır.

Yağmurun var, damla damla ısıldatır gülleri
dallara tomurcuklar bırakıp göğe doğru uzanır;
kuşların var, gürleyince fırtına
yuvasına kanat gerip koruyan;
güneşin var, ısıtır
tutuşturur tohumu,
sürgünlerde, peteklerde, çiçeklerde
arılar uçuşturur;
yüreğin var, tavşanların, civcivlerin, sincapların
binbir sıçrayışla dokuduğu yüreğin...
Sığınıp kollarına ısınır
gülümseyip ısıldar
ağrıları usul usul diner bebeğin.

Yıldızısın sen onun:
dağıtırsın geceleri içine dolan sisi;
boşluğusun: özlemeyi senin yokluğunda öğrenir;
çimenisin: en uysal uykulara kucağında uzanır;
tanımısın sen onun: takılır gözleri gözlerine
çözülür nefesinden ilk sözcüğün gizemi,
dudağına zümrüt bir parıltı ilişir,
bebek başlar anlatmaya kendini...

Ah, öyle içten, öyle temiz
öyle karşılıksız
bir senin yüreğin kaldı
bu zifir karanlıkta

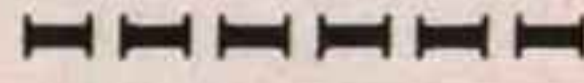
O yürek ki içimizden öksüzlüğü geçirir;
o yürek ki ölesiye sevmenin
o yürek ki hayatın öğretmenidir.

KADIN SORUNU

Paul Lafargue

Burjuva, kadının evde kalması ve etkinliğini aileyi idare etmek ve gözetmeye, kocasına bakmaya, çocuk yapıp onları beslemeye ayırması gerektiğini düşündü ve hâlâ düşünüyor. Daha antik toplumda burjuvazi doğup şekil bulmakta iken, Xenophon kadın idealinin ana hatlarını çizmişti. Gelişen ekonomik koşullara uyduğu için, bu ideal asırlar boyunca akla uygun gözükmüşse de, bu koşulların var oluşunun sona erdiğinden beri ancak ideolojik bir kalıntıdır.

Kadının eve kapatılması, onun aile içinde bütün enerjisini tüketen çeşitli görevler yerine getirdiğini önceden kabul eder; oysa bu ev içi çalışmalarının en önemli ve en bağlayıcıları —yün ve iplik eğirilmesi; elbise trikotajı, kesilip biçilmesi ve hazırlanışı, çamaşır yıkama, ekmek yapımı vb.— bugün kapitalist sanayi tarafından gerçekleştirilmektedir. Kadının eve kapatılması aynı zamanda erkeğin drahoması ve kazancıyla ailenin maddi ihtiyaçlarını karşıladığını önceden kabul eder; oysa hali vakti yerinde burjuvazi içinde evlilik, kişilerin birleşmesi olduğu kadar sermayelerin de ortaklığıdır ve çoğu kadının çeyizi erkeğinkinden daha fazladır.

örüp, başkasının özel hayatını dedikodu konusu yapanlar, “namus” denilen şeyi beyin ve yüreğin dışındaki organlarda arayanlar, evde karısına bir bardak su vermeyip, dışarda gökyüzünün yarısını kadınlara verme üstüne teori düzenler, ev işlerini “kadın işi” olarak görenler de, sorunun ancak o kadar “bilincinde!”dir.

Asıl ayıp olan, insanların bu konuları tartışmaları değil; alanı ve bu konuların tartışılmasını bir yanıyla burjuvaziye, bir yanıyla feodal ahlakın savunucularına teslim etmektir.

Devrimin sorunları çözümleyebilmesi, bizzat, devrim yapma sorumluluğuyla ortaya çıkan insanların, çözümleyecekleri sorunların devrimci anlamıyla bilincinde olmalarına, en azından kendi hayatlarında, bir dizi sorunu aşmış olmalarına da bağlıdır.

.....

Kadınlar “mutfağın yarısı erkeklerindir” diyor. Onu almadan, alanlarda bol keseden “gökyüzünün yarısını kadınlara vermekten” sözedendenlerin attıkları slogana dair içtenlikleri tartışma götürür.

“Kadınlar katılmadan devrim olmaz” diyenler, önce, derin anlamıyla kendilerini “kadınlar katılmadan düğün olmaz” duygusunun, yani güncel hayatın tartışından geçirmelidir.

.....

Soruna gerçek sesini ve boyutunu verecek olan, bizzat kadınların (devrim hareketiyle kan dolaşımı içindeki) kendi öz örgütlenmeleridir. Bu örgütlenmeler teslimkar değil, mücadeleci bir karakterde olmalıdır. Bu konuda bizzat, devrimci kişi ve hareketlerdeki yanlış anlayışlara karşı da... □

İşçi sınıfında olduğu gibi küçük burjuvazinin kadınları ve kız çocukları da, babaları erkek kardeşleri ve kocaları ile rekabete girerler. Burjuvazinin kadını aileye hapsederek önlemek istediği bu ekonomik uyumsuzluk kapitalist üretimin geliştiği ölçüde şiddetlenir; Erkeğin tekeline aldığı, ebediyyen elinde bulunduracağını sandığı serbest meslek, tıp, hukuk, edebiyat, gazetecilik, bilim vb... alanını bu ekonomik uyumsuzluk kaplar. Her zaman olduğu gibi, işçiler kadının toplumsal üretime iştirakinden mantıki sonuçlar çıkaran ilk kişiler oldular, zanaatkâr idealinin yerine —yalnızca ev kadını ideali— yeni bir ideali, emeğin özgürleştirilmesi ve ücretlerin arttırılması amacını güden ekonomik ve politik kavgalarında arkadaş kadını getirdiler.

Burjuvazi, idealinin modasının uzun zamandır geçmiş olduğunu ve toplumsal ortamın yeni koşullarına uydurmak için ona yeniden şekil vermek gerektiğini hâlâ anlayamadı; bununla beraber XIX. yüzyılın ilk yarısından itibaren burjuva kadınları, çeyizleri onları kocalarıyla aynı seviyeye yerleştirdiği ölçüde dayanılmaz olan ailevi aşağılıklarını protesto etmeye başladılar: kadınlar entellektüel ve maddi zevklerden yoksun bırakılmalarına karşı olduğu kadar, mahkûm edildikleri hasis hayata ve ev içi köleliğine karşı da ayaklandılar; en cüretkârları serbest aşk isteyecek ve kadının kurtuluşunu vaz'eden sosyalist akımlara katılacak kadar ileri gittiler. Düşünürler ve ahlakçılar, kadının ev işlerine, düğme dikmeye, çorap örmeye olan bağımlılıkları ölmeden, var olamayacağını iddia ettikleri ailenin kutsal menfaatini öne sürerek feminist hareketi durduracaklarını sanmak saflığında bulundular. Erkeğin parlak ve üstün melekelerini geliştirip değerlendirebilmesi için kadının bu karanlık aşağılık işlere boyun eğmesi gerekiyordu; aile tablosu konusunda isyan etmiş burjuvaları azarlayan bu akıllı kişiler, kadını aile yuvasından ve çocuğun beşiğinden ayırıp, onu fabrikanın zoraki çalışmasına iterek işçi ailesini yıkan kapitalist sanayie övgüler düzüyorlardı.

Burjuva kadınları bu ciddi Tartufes'lerin ahlâki olduğu kadar aptal öğütleriyle alay ettiler, yollarına devam ettiler ve saptıkları amaca vardılar; antik Roma patrisyeni ve XVIII. asır aristokrati gibi çocuk emzirme ve aile dertlerinden kurtuldular ve kapitalist dünyanın en lüks süslenmiş bebekleri olmak ve alışveriş yapmaya gitmek için kendilerini tamamen süslenmeye verdiler. Amerikan plütokrasisi hanımefendi ve genç kızları bu çeşit özgürleşmenin son sınırlarına vardılar, kocalarını ve babalarını çılgınca harcadıkları milyonların biriktiricileri haline getirdiler. Süslenme, kapitalizm hanımlarının bütün faaliyetini tüketmediği için bu hanımlar bağımsızlıklarını kesinlemek ve ırkı mükemmelleştirmek amacıyla evlilik kontratını delik deşik ederek eğleniyorlar. "Komünist Manifestosu", sayısız zina ve ayrı yatma davasının, sefih sosyalistlerin kurtaracaklarını iddia ettikleri kutsal evlilik bağlarının her iki seksten burjuvalara esinlediği saygının tartışılmaz örnekleri olduğunu gösterir.

Küçük burjuvazinin kadın ve kızları ihtiyaçlarını karşılayıp ailenin imkanlarını genişletmek zorunda kalıp da mağazaları, idari görevleri, serbest meslek işlerini istila edince, zaten kısıtlı hayat şartları burjuvaları düşündürmeye başladı; kadın rekabeti bu şartları daha da kısıtlayacaktı. Erkeklerin savunmasını üzerlerine alan entellektüeller ahlakçıların öğütlerine tekrar başlamamayı tedbirli buldular, çünkü bu sonuncular zengin burjuvalar nezdinde acınacak kadar başarısızlığa uğramışlardı, aydınlar bilime başvurdular, son derece bilimsel ve karşı çıkılmaz sebeplerle tarihin ve doğanın yasalarını bozmadan kadının aile uğraşlarından çıkamayacağını gösterdiler. Kadının yüksek bir entellektüel eğitim görecektir ve erkeklerle rekabette girdiği mesleklerde gerekli dikkati, enerjiyi ve çabukluğu gösterecek kabiliyette olmayan aşağılık bir varlık olduğunu, bundan son derece memnun olarak ispatladılar. Erkeğin beyninden daha küçük, daha hafif ve daha basit kadın beyni bir "çocuk beynidir."

Daha gelişmiş kasları hücum ve direnç kuvvetine sahip değildir, kol, kalça kemikleri, bütün kemik, adale ve sinir sistemi kadının ancak ev işleriyle uğraşmasına izin verirler. Hristiyan ve Yahudilerin çirkin Tanrısının, Cham'ın ırkını kölelik belasına

çarptırdığı gibi tabiat da bütün uzuvlarıyla kadını erkeğin kölesi olarak tayin etmişti.

Tarih, bu ultra-bilimsel gerçeklerin parlak doğrulamasını getiriyordu; düşünürler ve tarihçiler her zaman ve her yerde kadının erkeğe bağımlı olarak eve veya hareme kapandığını tarihin öğrettiğini onaylıyorlardı; derin burjuva düşünürü Auguste Comte, pozitif olarak, geçmişte kadının talihi bu olduysa gelecekte de kaderi bu olmalıdır diyordu. Meşhur nüktedan Lombroso ona yardım etti: kadın canilerin sayısı erkek canelerden daha az olduğu için istatistik bilimin kadın, aşağılığını bildirdiğini ciddiyetle ileri sürdü; hazır rakamlara dalmışken delilik istatistiğinin de aynı aşağılığı belirttiğini ekleyebilirdi. Demek ki böylece ahlak, anatomi, fizyoloji, istatistik ve tarih kadını ev köleliğine her zaman için mihladılar.

Ailede kadının uğraştığı işlerden çoğunu yüklenen kapitalist üretim, fabrika, mağaza, büro ve eğitim ücretliler odusuna, ucuz emek bulma amacıyla işçi sınıfı ve küçük burjuva kız ve kadınlarını da aldı. Entellektüel kabiliyetlere olan acele ihtiyacı saygıdeğer ve saygıyla karşılanan erkek ahlakı ilkesini kenara bıraktırdı: okumak, yazmak ve saymak kadının bütün bilgisi olmalıdır. Bu ihtiyaç erkek çocuklara olduğu kadar kız çocuklara da bilimin başlangıcının öğretilmesini gerektirdi. İlk adım atılınca kızların üniversiteye girmeleri yasaklanamadı. Entellektüellerin “çocuk beyni” dedikleri kadın beyninin erkek beyni kadar tüm bilimsel eğitimi kabul edebilecek yetenekte olduğunu bu kadınlar gösterdiler. Kadınların ilk başta erişebildikleri soyut bilimler (matematik, geometri, mekanik, vb.) aynı zamanda kadınların entellektüel kabiliyetlerini gösterdikleri ilk bilimler oldular, şu sıralarda kadınlar deneysel bilimlere girmeye başladılar (fizyoloji, fizik, kimya, tatbiki mekanik, vb.) ve çocukluklarından beri içinde yaşadıkları ruhi ve fiziki gelişme koşullarının aşağılığına rağmen, Amerikan ve Avrupa’da erkeklerle omuz omuza giden bir kadın ordusu belirmektedir.

Kapitalizm, kadını özgür kılmak için değil, onu erkekten daha fazla sömürmek için onu aile yuvasından çekip çıkardı ve toplumsal üretime itti, bu sebepten kadını aileye hapsedmek için dikilen ahlaki, politik, hukuki ve ekonomik engelleri devirmemeye çok dikkat edildi. Kapital tarafından sömürülen kadın, özgür emekçinin sefaletlerine tahammül eder ve üstelik geçmişin zincirlerini taşır. Ekonomik sefaleti artmıştır, yasasına boyun eğmeye devam ettiği veya baba tarafından beslenmek yerine varoluş araçlarını kazanması gerekir ve ihtiyaçlarının erkekten daha az olduğu bahanesiyle daha az ücret alır ve atölyede, büroda ve okuldaki günlük çalışması bitince evdeki çalışması başlar. Toplumsal görevlerin en büyüğü kutsal emek, annelik kapitalist toplumda korkunç ekonomik ve fizyolojik sefaletler kaynağı olur. Kadının hoş karşılanmaz durumu insan ırkının üremesi için bir tehlikedir.

Ama bu ezici ve acı durum, özel mülkiyetin oluşumuyla başlayıp ancak bunun sona ermesiyle bitecek köleliğinin sonunu önceden bildirdi. Üretimin mekanik tarzının baskısı altında uygar insanlık, kendini bağlayan ekonomik, hukuki ve ahlaki zincirlerden kurtulmuş kadının, fiziki ve zihni melekelerini vahşilerin ilkel komünizmde olduğu gibi serbestçe geliştirebileceği ve ortak mülkiyete dayanan bir topluma doğru yönelmektedir.

Vahşiler, ilkel karmaşıklığın önüne geçmek ve cinsel ilişkileri gitgide azaltmak için, çare olarak, ancak, iki cinsi ayırmayı buldular; memuriyetlerin ihtisaslaşmasının sağladığı ve belirginleştirdiği bu ayrılığın öncülüğünü kadınların yaptığına inanmak için bazı sebepler vardır. Sosyal hayatta bu ayrılık, kendini, dini törenler her cinse özgü gizli diller ve hatta kavgalarla* gösterdi; ve bu ayrılık, şiddetli bir şekilde köleşmesiyle sonuçlandı. Kadının bu köleliği, iki cinsin çelişkisi ekonomik alanda belirginleştiği ve genelleştiği ölçüde azalarak devam ettiği halde, halen vardır. Fakat modern çelişki, bir cinsin diğerine karşı kazanacağı bir zaferle sonuçlanmayacak, zira, bu kadınların da erkekler gibi üyesi bulunduğu işçi sınıfının kurtuluşunda çaresini bulacak olan, emeğin sermayeye karşı verdiği mücadelenin değişik bir yüzüdür.

MARX'IN KARISI JENNY'YE MEKTUBU

K. Marx

Canım Sevgilim,

Sana gene yazıyorum; çünkü yalnızım ve sen hiç bilmeden veya işitmeden veya bana yanıt veremediğin kafamda seninle sürekli diyaloglar kurmak beni rahatsız ediyor. Portrenin bu kadar kötü olması pek işime yarıyor ve Meryem Ana'nın en çirkin portrelerinin, "karalı Madonna"ların bile, neden iyi portrelerden de daha çok, tükenmez hayranlar bulabildiğini şimdi kavıyorum. Bu kararlı Madonna resimlerinden hiçbiri, senin gerçekte yaşlı değil de asık yüzlü olan ve sevimli, tatlı, öpülesi "dolce"* yüzünü hiç yansıtmayan fotoğrafından daha çok öpülmüş ve koklanmış ve gözlerle okşanmış değildir. Ama yanlış resmedilmiş gün ışıklarını düzeltiyorum ve anlıyorum ki lamba ışığından ve tütünden pek bozulmuş gözlerim yalnız düste değil, uyanıkken de resmedebiliyorlar. Etinle, kemiğinle karşımdasın ve seni kollarımda taşıyorum ve tepeden tırnağa öpüyorum ve önünde diz çöküyorum ve inliyorum: "Madam, sizi se-

Fonksiyon ve mesleklerin ihtisaslaşmasını ortadan kaldırma ve kol kuvvetinin yerine dikkat ve entellektüel ustalığı koyma eğilimini gösteren, ve geliştiği ölçüde, sosyal çalışma içinde kadın ve erkeği birleştiren ve pekiştiren üretim tekniği, vahşi ve barbar kavimlerde, cinslerin ayrılığının devamını sağlayan şartların geri gelmesini önleyecektir. Ortak mülkiyet uygarlığın ekonomik çelişkisini ortadan kaldıracaktır.

Fakat, insanlar için, kadının köleliğinin ve cinslerin çelişkisinin sonunu sezinlemek; beyince ve vücutça gelişmiş olan kadın ve erkekler tarafından yeniden inşa edilecek, entellektüel ve bedeni gelişim bakımından karşılaştırma kabul etmeyecek bir devir düşlemek mümkünse de eşit ve özgür kadın ve erkeklerin seksüel ilişkilerini şimdi tahmin etmek olanaksızdır.

Fakat geçmişe ve zamanımıza göre değerlendirecek olursak, cinsel isteğin kadınlarda olduğundan daha devamlı ve şiddetli olduğu erkekler —aynı durum bütün hayvanların dişi ve erkeklerinde görülebilir— sevgili kazanmak için bütün entellektüel ve fiziki yeteneklerini ortaya dökmek zorunda kalacaklardır.

Darwin'in ispatladığı gibi, hayvanların gelişmelerinde önemli bir rol oynayan, fakat nadir istisnalar dışında, hemen hemen üç bin yıldan beri hindo-avrupalı ırklarda bu rolü oynamayan seksüel seçim, insan evriminin tekrar ve enerjik faktörlerinden biri haline gelecektir.

Annelik, ve aşk, kadına, ilkel toplumlarda işgal ettiği ve anısının antik dinlerin efsane ve mitleri tarafından muhafaza edildiği üstün durumunu yeniden elde etmesine imkan verecektir.

*Avustralyalı'larda bir cins seksüel totemizm gözlleyen A. W. Howit bir cinsin totemi olan bir hayvanın diğer cinsten biri tarafından öldürülmesi halinde, aynı klanın kadın ve erkeklerinin çok defa birbirlerine girdiklerini söylüyor. □

viyorum". Ve sizi Venedikli zencinin her zaman sevdiğinden daha çok seviyorum. İkiyüzlü ve kötü dünya bütün karakterleri ikiyüzlüce ve kötü algılıyor. Bunca karalayıcımdan ve yılan dilli düşmanımdan kim beni ikinci sınıf bir tiyatrodan birinci aşık rolünü oynamaya içten eğilimli olmakla kınadı? Oysa gerçek budur. Alçakların mizah yeteneği olsaydı, "üretim ve değişim ilişkilerini" bir yana ve beni senin ayaklarında öbür yana resmederlerdi. Altına da, *Look to this picture and to that*** yazarlardı. Ama onlar aptal alçaklardır ve aptal kalacaklardır, *in seculum seculorum*.***

Bir an için evde olmamak iyidir; çünkü nesneler ayırdedilmek için aynı zamanda görünür. Yakından incelenen küçük ve gündelik şeyler çok büyürken, yakındaki kuleler bile cüce görünür. Tutkular da böyledir. Yakınlıklarıyla insanın göğsünü sıkıştıran küçük alışkanlıklar, dolaysız konuları gözden uzaklaştır uzaklaşmaz, tutkusal biçime bürünür, yiterler. Konularının yakınlığı ile küçük alışkanlıklar biçimine bürünen büyük tutkular, uzaklığın büyümlü etkisiyle büyürler ve yeniden doğal büyüklüklerini alırlar. Benim aşkım da böyle. Yalnızca düşünce benden uzaklaşmış olman yetiyor ve hemen anlıyorum ki, güneş ve yağmur bitkilerin gelişmesine nasıl yarıyorsa, zaman da aşkımın büyümesine öyle yarıyor. Sana aşkım, sen uzakta olur olmaz, ruhumun bütün enerjisinin ve gönlümün bütün karakterinin toplandığı bir dev gibi görünüyor. Kendimi gene insan olarak duyuyorum, çünkü büyük bir tutku duyuyorum ve öğretimin ve modern eğitimin bizi içine karıştırdığı çeşitlilik ve nesnel ve öznel bütün etkileri bize ters eleştiren kuşkuculuk, bize yalnızca her şeyi küçük ve önemsiz ve sıkıcı, belirsiz kılmak için yaratılmıştır. Ama aşk, Feuerbach'sal insana, Moleshott'sal madde değişimine, proletaryaya duyulan aşk değil, tersine, sevgiliye ve özellikle sana duyulan aşk, insanı yeniden insan yapıyor.

Gülümseyeceksin, tatlı sevgilim ve bütün bu dil uzluğuna nasıl vardığımı soracaksın. Ama senin o tatlı ve temiz yüreğini yüreğime bastırabilseydim, susardım ve bir tek söz söylemezdim. Dudaklarla öpemediğim için dil ile öpmem ve sözcüklere başvurmam gerekiyor. Gerçekte şiir bile söyleyebilir ve Ovid'in "Libri Tristum"una, gönül acısının Almanca kitabına, uyak bile düşürebilirdim. Onu yalnızca İmparator Ogüst sürdü. Oysa beni sen sürdün ve Ovid bunu bilmiyordu.

Dünyada gerçekten birçok kadın var ve onların birkaçı güzeldir. Ama yaşamımın en büyük ve en tatlı anılarının her çizgisini, hatta her kırışığını yeniden gösteren bir yüzü bir daha nerede bulurum? Sonsuz acılarımı, bulunmaz yitiklerimi bile senin tatlı yüzünde okuyorum ve senin tatlı yüzünü öpünce, acıyla öpüşüyorum.

"Onun kucağına gömülmüş, onun öpücükleriyle yeniden dirilmiş" —yani senin kucağına ve senin öpücüklerinle ve Brahmanlara ve Pitagoras'a yeniden doğma öğretilerini ve Hristiyanlığa yeniden dirilme öğretisini bağışlıyorum...

Hoşçakal tatlı sevgilim. Seni ve çocukları binlerce kez öperim.

Karl'ın. □

*"Tatlı".

**Bir bu resme, bir de şuna bakın.

***Yüzyıllardan yüzyıllara.

KAPATILMIŞ KADIN

*Mübarek Hasan Halife
Sudan*

Durur ışık konutunun eşiğinde,
Evinde senin gündüz gece olur,
Bir inilti gibi yankılanır kurşun şarkısı,
Ve sen, gizlenirsin duvarın arkasında,
Ve uzun, upuzun gölgen,
Çekilir ince ve dayanıksız gövdene doğru;
Ve her gün, dinlersin babanı
Aynı sözleri tekrarlar,
Hep aynı, iki sözcük sonsuza dek; akşam ve sabah;
Her gün, bakarsın annene
Yorulmaksızın kuruntular eğirir
Yıpranmış kirmeniyle boş inancın,
Ve evrenler kurar uzak hayâlinde
Erkekler yırtıcı hayvandırlar orada
Ve kadınlar zavallı keçidir çölde yitmiş
Senin gibi tıpkı,
Ve sen dinlersin bunu, küçük kız,
Korku ve ürküntü ekilişini
Yüreğine ışıktan yoksun.
Ve ne zaman akşam olsa,
Dalarsın düşlerine tekrar
Doğacak günün;
Ve akışlar yığını görürsün
Duvarının arkasında
Ve gizemli sözcükler okursun gözlerinde onların
Ve anlarsın gizleyen kim aşkı
Yüreğinde,
Ve gülümsersin,
Ve aşık bakışınla
Bakarsın sevgiline;
Ama biter burada
Öyküsü duvarın.
Ve sabah olur,
Batan tekrar başlar tıraşlarına
Ve aynı sözcükleri sıralar
Ve annem baş vurur tekrar
Yıpranmış hayâlinin kuruntularına
Ve sen, büyük düşünden uyanmış,
Dikersin gözlerini umutsuzca
Sana ışığı göstermeyen
Bu çok yüksek duvara

Munzur Dağları Kardelenleri İçin Yakımlar -1-

Mehmet Çetin

1. YURDUM

menekşelenmiş sabahların yurdu ve tûrnaların semahıdır
koçgiri için yola çıkanlardır bir kış günü çiğ altında
biraz da haydarandır bu dağların tarihi vartinik andıdır
ilkyazı getiren kardelenler ayaklanırdı kar altında

2. ÖLÜM HABERLERİ

sesleri göçmen kuşların kanatların da çağrıydı
yaslanıp tutanlara yankılanıyor gül sesleri
durup coğrafyasını çizdiler bir savaş hattının
şakaklarına ateş yürüyor ve ölüm haberleri

3. KIRLANGIÇ SESLENİŞİ

çığlığın uzakta kırılması mı bir halkın ey yaralı yurdum munzurlar
eflatun bulutlarla geçip gidiyorlardı hayatı; onlar ki çocukların
ve yanı başlarındaydı çiğdemleri, toprak içiyordu kanlarını
kırlangıç seslenişiyle gözleri iri iri açılıyordu kadınların

4. KEKİK KOKUSU

tüm perdeleri yeni bir şafağa açmak üzere kapattı kadınlar
gözbebeklerinde biriken ağrıyı kendilerine sakladılar
biliyordular gencecik ölürüm ben, bir dargeçitte vurulurum
artık kekik kokusu sarar bedenimi, yurdum yine munzurlar

5. GÜLEÇTİK

onların tanıdık yüzlerini soruyorum hormek kömüne
arkadaşlar diyorum, akşamüstü sığınığa geldilerdi
yorgunduk, uzun yollar geçip kuşatmalar yaran mermilerdik
ve güleçtik, yüzümüzde açanda munzur'un kardelenleri

6. BİR SABAHTI

yüreklerini taşıdı onlar başkaldırı şarkısı diye
taşıdılar yarınını halkın, dudaklarının kıyısında
aşkla çoğaldılar hep çocuk gülüşü ırmak akışı diye
bir sabahtı, dudakları meneksemor vuruldular dağlarda

7. KASIM ŞAFAĞI

asminleri katık ettikleri bir öfkeyle çoğaldılar
kangrendi bir yanı günün tutup böldüler yarısından
teslim olmamanın tarihini yazdılar bir yarisına
çıkıp munzurlara savunma yaptılar kasım şafağından

8. AKRAN

sağdıçız, gülbenge durur bir gün semaha kalkar cem tutarız
dualardan geçip gitmiş dudaklarımız, türküler safındayız
dağlara düşen kan izleri yeni sevdalar anlatır bize
gelincik kızılığında döğüşken bir sabahın akranıyız

9. YARALI BİR KUŞ

ödülünü verin ihbarcıya şafağını ele verdi salkım söğütün
avcı dağında meri keklik sesine kattı analar çığlığını
gün serin bir güzdü ve ansız ve acı ölümlerle sarsıldı gün
şu dağlardan yaralı bir kuş iner bir gün, sorar akan kanını

10. GÜL SABAHLAR

çiğdemleri sahipsiz ve ölüleri kimliksiz sanıp bu topraklarda
tarihi savunulmuş bir yurdun gülüşünü silemiyorsunuz
döğüşken anıların hayata deltandığı gül sabahlarda
gelir de ilkyazlar yine kardelenler ayaklanır munzurlarda

CEZAEVİ GÜNLÜĞÜNDEN

UÇURTMAYI VURMASINLAR

Mehmet Çetin
1 Kasım 1986, Bursa

İkinci üstüydü:

Voltadayız. Vehbi tahliye olacak. Bizi unut diyorum. “Olur diyor”. Gülüyorum... Bizi unutup unutmaman değil aslında vurgulamak istediğim aslanan senin ‘dışarda’ kendini konumlayışındır, bundandır ki koşulların elverirse bir kez olsun gel diyorum. Bir tepenin yamacında olmalıyız ve nicedir dorukların uzağına düştük. Çık tepeye hiç değilse bir uçurtma gönder diyorum. Oğlun Cansın’ın yüzünü çiz renkli kağıtlara gönder sınırlandırılmış maviliğimize. “Olur mu?” diyor. Hayır... Hemen vazgeçiyorum. Nedendir, “Uçurtmayı Vurmasınlar”(*) geliyor aklıma. Olmaz diyorum. Güzel çocuk Cansın’ın hayat kadar güzel yüzünü gönderme buralara. Götür onu el konmamış bir maviliğe;

Uçurtmayı vurmasınlar!

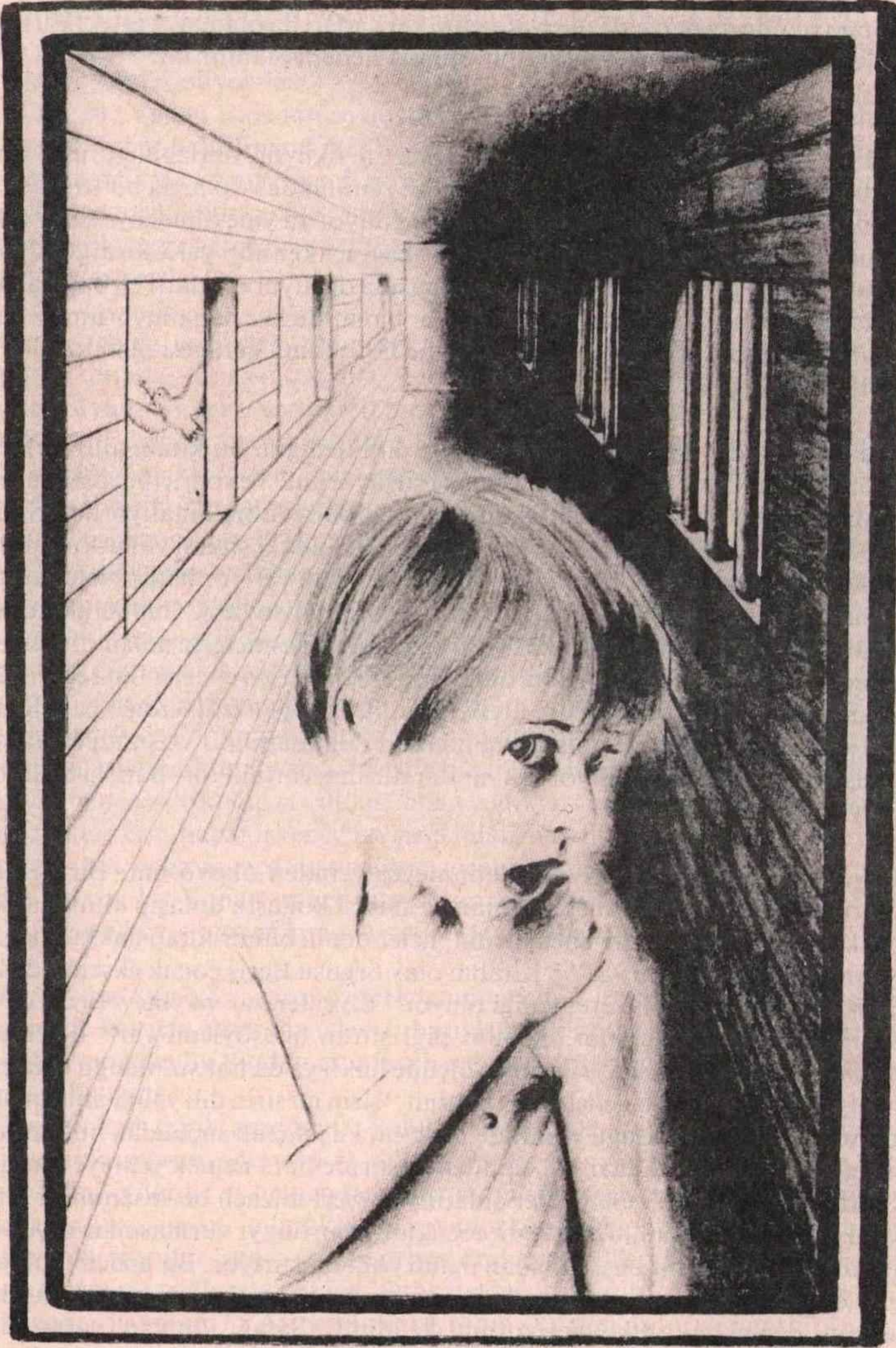
...

‘Uçurtmayı vurmasınlar’ aylardır elimin altında tam olarak 6 aydır okumuyorum. Okuma zevkimin yeterince gelişmemiş olduğundan söz edilebilir. Her ne kadar bu sürede —notlarıma baş vuruyorum da— bir kaç çarpı on kadar kitap ve daha pek çok şey okumuşsam da, bu kitabı değil! Neden? Mutlaka ki bunun bir açıklaması vardır ancak bir konuda fazlaca bir şeyler yazmak istediğimden emin değilim. Hem çok önemli nedenler de olmayabilir. Alırım bir kitabı ve okumayıp başucumdaki kütada aylarca saklı tutabilirim. Neden olmasın?

Yine de birkaç gerekçe getirmeyi denemeliyim

...

Oğlum 9 yaşına girmek üzereyken tutup okudu bu kitabı. Ve sonra da alıp bana getirdi. Düşünüyorum da, bu yaştaki oğlum bir şeyleri benden önce okuyor ve paylaşma sınırlarımızı böylesini geliştirip okuduğu kitabı okumam için tutup bana getiriyor. Ve böylesine bir çağılıyla ırmaklanıyorken yüreğim nasıl olurda alır hemen okurum? Okumadım! Böyle davranmakla birazcık işin hilesine kaçıyorum, kabül ama bu kardarcık olsun öne geçmeye hakları yok mu çocuklarımızın? Hiç değilse 6 ay kadar beklemek istedim. İşte bu gerekçem bir okumama nedeni olabilir. Hem de ikna edici bir

gerekçe bu sanırım...

Değil!

...

Daha önce kaldığım koğuşta bu kitabı kaç kişi okudu bilmiyorum. Kimseye de özel olarak önermedim. Nedenleri vardı. Ancak son iki aylık sürede —ve sayımızın 30 kişi dolayında olduğu bu yeni koğuşumda— nasıl oldu bilmiyorum, elden ele dolaşıp durdu bu kitap. Sözün kısası 'Uçurtmayı Vurmasınlar' bir aydır ki bu koğuşta liste başı. Bu anlamda best-seller değilse bile herhalde 'best-redder' olduğu kesin. Politik hükümlülerden, kaçakçılık suçundan hükümlü olanlara dek yaşlı-genç pek çok arka-

daş, bu kitabı okudu da ben hala okuyamadın. Bu kadarı da olamazdı artık! Bu kompleks teferruatıyla renklendirilebilecek bir okuma nedeni olabilir mi?

Değil!

...

Bugün, Gramsci'nin 'Hapishane Mektupları' nı okuyor, notlar alıyorum. Bu sıra kibrit kutusunu andıran havalandırmanın beton zemininde ve plastik bir topla da olsa top oynama önerisi getiriyor arkadaşlar ve içim gidiyor ya yine olmazlıyorum. Çünkü okuyacağım kitapların en alt sırasına kimbilir kaçınıcı kez alıp yerleştirdiğim 'Uçurtmayı Vurmasınlar' ı görüyorum ki bu kez tek başına duruyor orada. Tek başınlık hep altı çığlıkla çizilmiş anlamlılıklar duyumsatıyor bana. Bu kez danamıyorum ve hemen okuma kararı veriyorum. Bu da önemsenebilir bir okuma gerekçesi olamaz mı?

Değil!

...

Daha önceleri dayanamayıp yan gözlerle didiklediğim bu kitabı alıp seriyorum ufkuna gözlerimin. Önce susuyorum. Uzunca susuyorum. Ve sonra tüm açık yürekliliğimle bunca zaman kendisini neden okumadığımı dobra dobra anlatıyorum. Sesimde biriken çocuklar kadar güzel bir türkü, ağzımın kıyısındaki sitemi ve suskunluğu siliyor. Ancak, uzun sürmüyor bu, ikna oluyor hemen, hak veriyor bana. Neler anlattım da böyle hemen ikna oldu? Bu artık aramızdaki özel bir söyleşi. Çünkü böyle olacağına dair arkadaşça sözleştik aramızda ve arkadaşça sözleşmelerin anlamlılığını bir de ben anlatacak değilim elbetteki! Daha önceden getirdiğim gerekçeler ikna edici görünse de onları pek palyatif buluyorum artık. Bu onlara saygısızlık etmek istediğimden değil, asıl gerekçenin derinliği anlamlılığındandır. Bundandır.. Ve şimdi kitabın Akdeniz gülüşü ilk sayfalarını aralıyorken, notlar düşmeyi bırakıyor, Barışla birlikte yola koyuluyorum.

...

Okuyorum bir solukta bitiyor. Yetinmeyip yeniden okuyorum. Bir kez katılmışım Barış'ın safına, artık yansız olamam! En iyisi koğuştta dolaşıp kitap hakkında görüş biriktirmek. Okuyanlara soruyorum, neler denilebilir kitap hakkında, susup dinliyorum. "Kurgu sorunu var" "Kitabın olay örgüsü Barış çocuk eksenin de kurulurken, bir tam'lık duygusu veremediği oluyor" diyenler var ve yine "Biraz de Exupery'nin Küçük Prens'i anlatan biçimini çağrıştıran bir söylemi var" diyenler de. Görüş toplarken, getirilen eleştirilerin ne ölçüde haklı ya da haksız olduğu o an çok ilgilendirmiyor beni. Ki zaten genel yargı kitabın "şirin mi şirin dili yalın, anlaşmalı, rahat okunur vb. bir kitap olduğu yönünde. Ayrıca, kaçakçılık suçundan hükümlü yaşlıca birinin "Kitap bitene kadar hiç elimden düşürmedim. Yemek yemeye bile gitmedim. Abartma hiç yok gibi. Gerçekler anlatılıyor. Sert mizaçlı bir insanımdır ama kitabın kimi yerlerinde ağladım. Hele de çocuğun, uçurtmayı vurmasınlar diye yakardığı an... değerlendirişi bir başka açıdan ilgimi yoğunlaştırıyor. Bir an için bunları bir yana bırakıp düşünüyorum da, içerde, gözsularına hükmü geçmeyeninin vay haline görevlerinin demekten alıkoyamıyorum kendimi. Sanığı olunan yaşanmışlığın sarsıntısını yazamazken deprem yazarlar.

Hele de, "Çocukları güneş kokan enselerinden koklaya koklaya ısırarak..." istemenin uzamında olunca insan!

...

Kitabın yazımsal önemi pek tartışma konusu olmuyor benim için. Kurgusuna, diline dair vb. kimi sorunlarının olması, benzeri aksamalar da çok önemli gelmiyor bana. Barış'a "Benim ağzımdan yazmaya çalışmışsın olmamış. Keşke kendi ağzından yazsaydın" ı dedirterek kendi kaygılarını da verme gereği duyan kitabın yazarıyla bu kaygıyı paylaşp paylaşmadığımı da bu notlarımda tartışma gereksinimi duymuyorum. Ve sonuçta 'modal bir değerlendirilş'le nitelenmek de ürkütmüyor beni. Bu ki-

tabın anlamlılığını daha tayin edici gördüğümüz (ki başat rol tartışması değil bu, yaşananın gerçeğine işaret etmektir) bir alanda buluyorum. Yazarın önemsedığım edimini aslolarak şöyle anlıyorum:

“Eğer bir Yunan trajedesini oynuyor olsaydık, olayların başka türlü gelişmesinin olanaksız olduğunu düşünerek her hangi bir değiştirme girişiminde bulunmayışımızı haklı gösterebilirdik. Ama durum böyle değil”(**) Durum böyle değil ve işte kitabın yazarı, Barış çocuğun incecik seslenişleriyle bunu haykırdığı için durumun böyle değil deyip, çocuklarımız gerçeğin de duyarlığı ayaklandırdığı için.

Çocuklarımız!

...

Gerçekten de, çocukları güneş kokan enselerinden koklaya koklaya ısırarak isteyenlerin uzamında olunca insan, olay çocuklarımızın böylesine yoğun acılar ve hasretler içinde büyüme kavgası verdikleri bir dönemde daha da anlam kazanıyor içerde büyüyen Barış çocuk ile anne baba ya da diğer yakınları içerde olunca bir yanları hep içerde kalan çocuklar aynı acı gerçeğin ortak paydasını oluşturmuyorlar mı? Harçlıklarını biriktirip çatpat alarak cezaevini bombalamak isteyen veya evdeki tüm anahtarları toplayıp cezaevi kapısına dayanan, olmazsa, düşsellerinde sahip oldukları ‘Galaktika’larla gelip bu ‘simitçinin bile olmadığı’ uzamdan, cezaevinden yakınlarını kurtarıp götürmeye ayaklanan çocukların çığlıkları ile içerdeki Barış’ın hasret yangını aynı düzlemde buluşmuyor mu? Unutmanın mümkünü yok, beni bir arabanın bagajına saklayarak veya askerlere göstermeden, arkasına gizlenip böylece cezaevinden kurtarıp götürmek isteyen oğlum, bu düşlerinden bir sonuç alamayınca en son artık bir “Düşman askeri” olmaya, beni böyle bir yoldan kurtarmaya karar vermemiş miydi! Unutmanın mümkünü yok... İçeride büyüyen Barış’ın çığlığı ile dışarda olup bir yanlarıyla hep içerde kalan çocuklarımızın çığlıkları böylesine içiçe, böylesine yürek dağlayıcılıktayken, hayat işkenceler, zindanlar, vur emirleri ve darağaçlarıyla böylesine amansızca ve hayasızca susturulmaya çalışılıyorken;

Birilerinin, bir Yunan tragedyası oynamadığımızı yazması gerekmiyor muydu? Durumun böyle olmadığını hep anlatmaya çalışması...

...

Yazdığım. Ve bir yazarın öznel izlenimlerinin evrensel bağlamda da geçerliğini sağlamasıyla kıvrılan estetiğin, işlevi itibarıyla bu kitapta gelişkin olmadığını düşünüyorsam da, amacım bu kitabın estetiksel-yazınsal değerini vb. tartışmak değildi. Anlatmaya çalıştığım:

Yine bir açık görüş anındayız. Soluk soluğa söyleşiyoruz sevdiklerimizle, durup durup kucaklaşıyorum oğlumla. O, döne döne bir soruyla dikiliyor karşıma, Baba neden içerdesin? Yıllardır ve hemen her fırsatta bu soruyu yanıtlamaya çalışıyorum. Ve yine anlatıyorum, insan, inandıklarını savunurken kekeme değildir. Munzurlarca bir sevdıyla anlatıyorum, sonra sözler giriyor araya, gülüşler ve hasret giriyor. Yeni baştan kucaklaşıyoruz oğlumla ve yine, Baba, neden içerdesin? Anlatıyorum (....). (.....) “Baba, neden içerdesin?” Artık telaşlanıyorum. Ve tam da bu sıra gül gibi tanıdık bir ses giriyor araya, anlatıyor, hani okuduğun o kitap vardı ya, hani “Uçurtmayı Vurmasınlar”, işte, o kitaptaki... Konuşuyor bu şafak tadı güzelliğindeki tanıdık ses, ben susuyorum, izliyorum. Ve oğlumun gözbebeklerindeki soru işaretlerinin bir bir silindiğini görüyorum. Çocuk yüzü bildiği bir şeyleri ansımanın, bundan yola çıkarak anlayamadığı bir duruma açıklama getirebilmesinin eşsiz hazzıyla gülüşüyor. Kurtuluyorum telaşımdan ve tekmil bedenimi ayaklandıran sancılanma yerini usul usul bir coşkuya terkeyliyor...

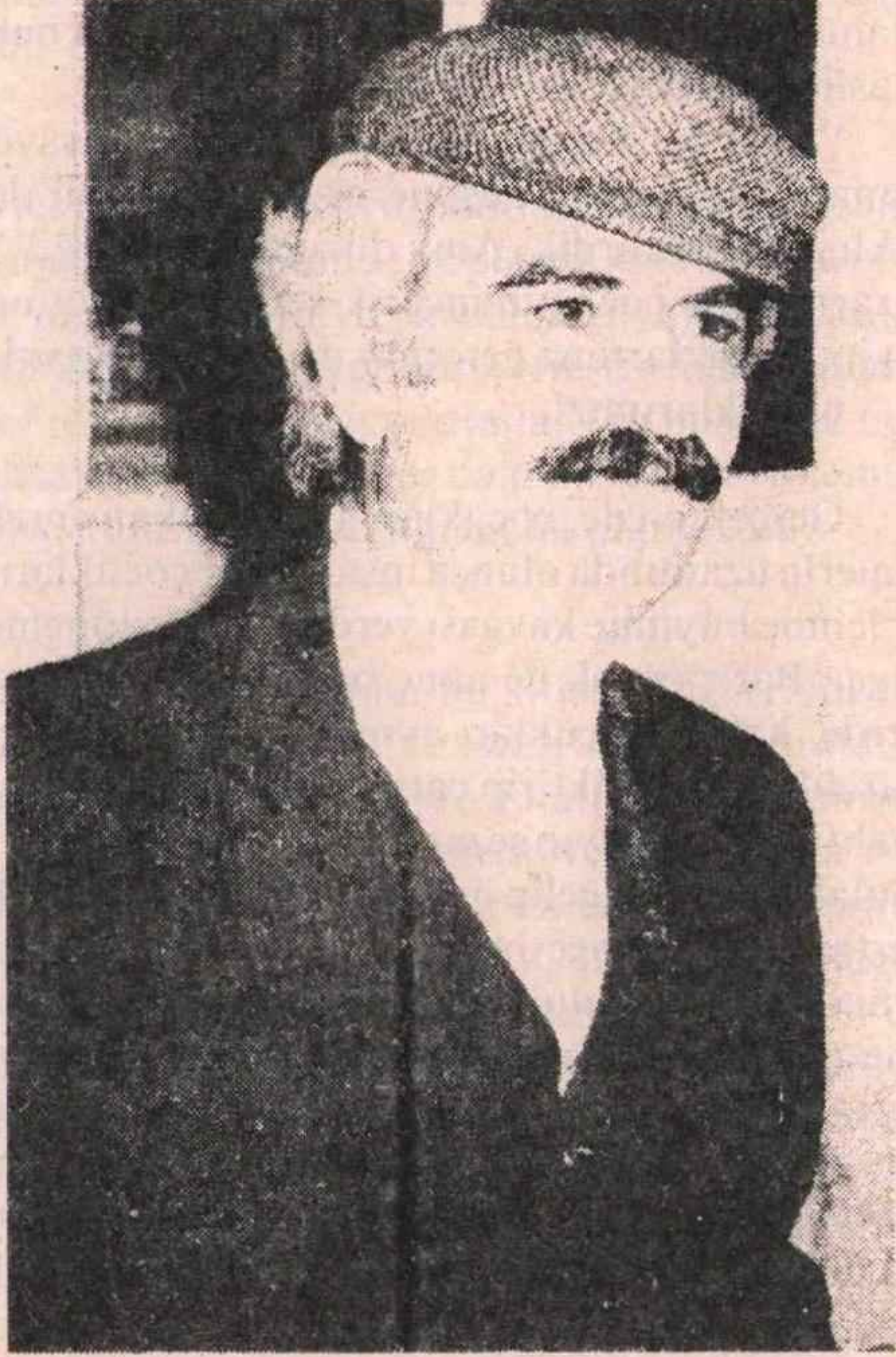
Soruyorum, anladın mı? “Hı... hı...” diyor. Oğlum o an neyi anladı tam olarak bilmiyordum ya, benim defalarca deneyip de başaramadığımı bir kitabın böyle bir çırpıda başarmış olması sarsıcı bir etkide bulunuyor. Bir kitabın

Ozan Hasan Hüseyin'i Anıyoruz!

Geride birçok değerli eser bırakıp aramızdan ayrılan değerli ozan Hasan Hüseyin'i 1984'ün Şubat ayında yitirmiştik. Elli yıllık kısa yaşam kesitinde, tam 13 şiir ve birçok deneme, gezi ve çocuk kitapları bıraktı bizlere. Aramızdan ayrılışının 3. yılında sayfalarımızı Hasan Hüseyin'e açıyoruz.

Ölümü korkutmak adlı makalesini ve ölümünden sonra yayınlanmış olan "ölüm ucuz olmamalı" adlı şiirini sizlere sunuyoruz

Onu sevgiyle, saygıyla anıyoruz.

ÖLÜMÜ KORKUTMAK

Hasan Hüseyin

Kim ne derse desin, Sanat'ın temilinde ölüm korkusu, ölümü korkutma çabası yatıyor.

Pigme'lerin altmışiki sözcüklük bir sözlükleri varmış, bunun ellibeşi sövgüymüş.

Nedir işlevi sövgünün?... Yaşamak için, yaşamayı sürdürmek için, yaşamaya son veren hertürlü düşmanı korkutmak, ürkütmek ve kaçtırmak!...

■■■■■■■■

aydınlatıcı-bilgilendirici-eğitsel işlevine bu kadar yakından, bu kadar somut ve elle tutulur ölçüde tanık olduğum hiç de çok değil! Bu kitabı o sıra henüz okuyamamıştım.

Ve sanırım daha o günden sevmiştim. □

(*) Uçurtmayı Vurmasınlar. *Feride Çiçekoğlu. Yön Yayınları*

(**) Protesto. *Kavram Yayınları*

Derki bir türkümüz: 'oy oy demeye geldim/ kaymak yemeye geldim/ meramım kaymak değil/ yâri görmeye geldim'.

Sanat, işlevsel yönden, zamanla kılık değiştirmiştir. Bu bir zorunluluktur; evrimin, gelişimin, algıbilinç düzeyinin doğal bir sonucudur.

Acılar ve sevinçler, yerel duyarlılıkları da, bölgesel duyarlılıkları da, ulusal duyarlılıkları da aşıyor günümüzde. Yeni bir çağın eşiğinde kıpırkıpırız. Sanatın kökleri, bu yeni çağın sularına değdi bile!...

Evrensel ölüme karşı boynumuz kıldan ince. Bunu anladık. Yaşayanlar ölür birgün. Bilincindeyiz bunun!... Ama, doğa yasasının dışında, toplumsal ölüm-öldürme odakları da varsa, ne yapsın **Sanat**?... Yeni bir öz ve yeni bir kılıkla çıkmak zorunda değil mi insan içine?... '**Meramım kaymak değil/ yâri görmeye geldim**' dizeleri, çok güzel vurgulamıyor mu bu gerçeği?... Yaşamakta olduğumuz bilim çağında bundan güzel **kılık** olur mu Sanatta!...

Diyor ki Yunus Emre:

'Ey yârenler ey kardeşler/ Korkarım ben ölem deyi/ Öldüğüme kayırmam ben/ Ettiğimi bulam deyi', 'Yanlarıma kona elim/ Söz söylemez ola dilim/ Karşıma gele amelim/ N'ettim ise bulam birgün', 'Yeryüzünde gezer idim/ Uğradım milketler yatar/ Kimi ulu kimi küçük/ K'ey kuşağı berkler yatar', 'Kimi yiğit kimi koca/ Kimi vezir kimi hoca/ Gündüzleri olmuş gece/ Onculayın çoklar yatar', 'Sana ibret gerek ise/ Gel göresin bu sinleri/ Ger taş isen eriyeyin/ Bakıp görünce bunları', 'Şunlar ki çoktur malları/ Gör nice oldu halleri/ Sonucu bir göynek giymiş/ Onun da yoktur yenleri'.

Görüyorsunuz, **Ölüm** konusunda, doğa yasasına karşı konulamıyacağının bilincinde **Yunus Emre**. Onun korkusu artık, **Toplumsal Ölüm**!... Toplumsal-sınıfsal ölüm odaklarını evrensel ölüm gerçeği karşısında uyarmak istiyor o!... Atlasanız zıplasanız da, çalıp çırpısanız, sömürüp semirseniz de, o **son**'dan yakanızı kurtaramazsınız ey aptallar, diyor **Yunus Emre**.

Yunus'tan nice yüzyıl sonra Şekspir, oyun kahramanlarından birini eline bir kurukafa veriyor ve ona şöyle dedirtiyor: '**Varolmak veya olmamak, işte hepsi bu!**'

Ondokuzuncu yüzyılın aydınları, ellerinde kafatasıyla dolaşıyorlardı. Neydi bundan amaçları?...

Caddelerde kafatasıyla dolaşmak, ağı içmek, şakağa tabanca dayamak, çılgınlık denilen işler yapmak, kendi gömütünün yapılışını seyretmek, 'vızgelir bana ölüm' diye haykırmak, yaşamaktan vazgeçmiş görünmek, 'kendimi öldürürüm' korkutmaları, o 'cennet-cehennem' masalları; nedir bütün bunlar?... Ya nedir o piramitler, o lâhitler, o kral gömütleri, o mumyalar, o anıtlar, yontular?...

Ölüme meydan okumak değil de nedir bu?...

'Sanatçı, gününün tanığıdır' deniliyor. Geçtiğimiz şu yola bir bakalım, ne görüyoruz?...

Bugün bize ilkellik gibi görünen herşey, geçmişimizdir bizim, gün'ümüzdür, gerçeğimizdir. Yılan gömlek değiştirir gibi sıyrıp atamayız sırtımızdan bu gerçeği!... O gerçeğin son halkasıyız biz, bizdan sonrakiler de son halkası olacaklar.

Bilim ve **Sanat**, yaşam denilen yolun iki kıyısıdır.

Geçmişte **Bilim**'in anasıydı **Sanat**; günümüzdeyse, bilimden beslenmeyen sanat ürününü elimizin tersiyle itiyoruz. Bu da bizim gerçeğimiz.

Tutuculuk, evrensel akışı durdurmağa yeltenmektir. Kimin haddine bu!...

Çok mu konuştum yoksa?... □

ÖLÜM UCUZ OLMAMALI

Hasan Hüseyin

bir ülke ki ölüm ucuz
yaşamak kan pahası
çekiverin kuyruğunu
“gitsin allahaşkına”

kimler yapar bu balı
kimler yalar parmağını
yoksa bunun yanıtı
çekiverin kuyruğunu
“gitsin allahaşkına”

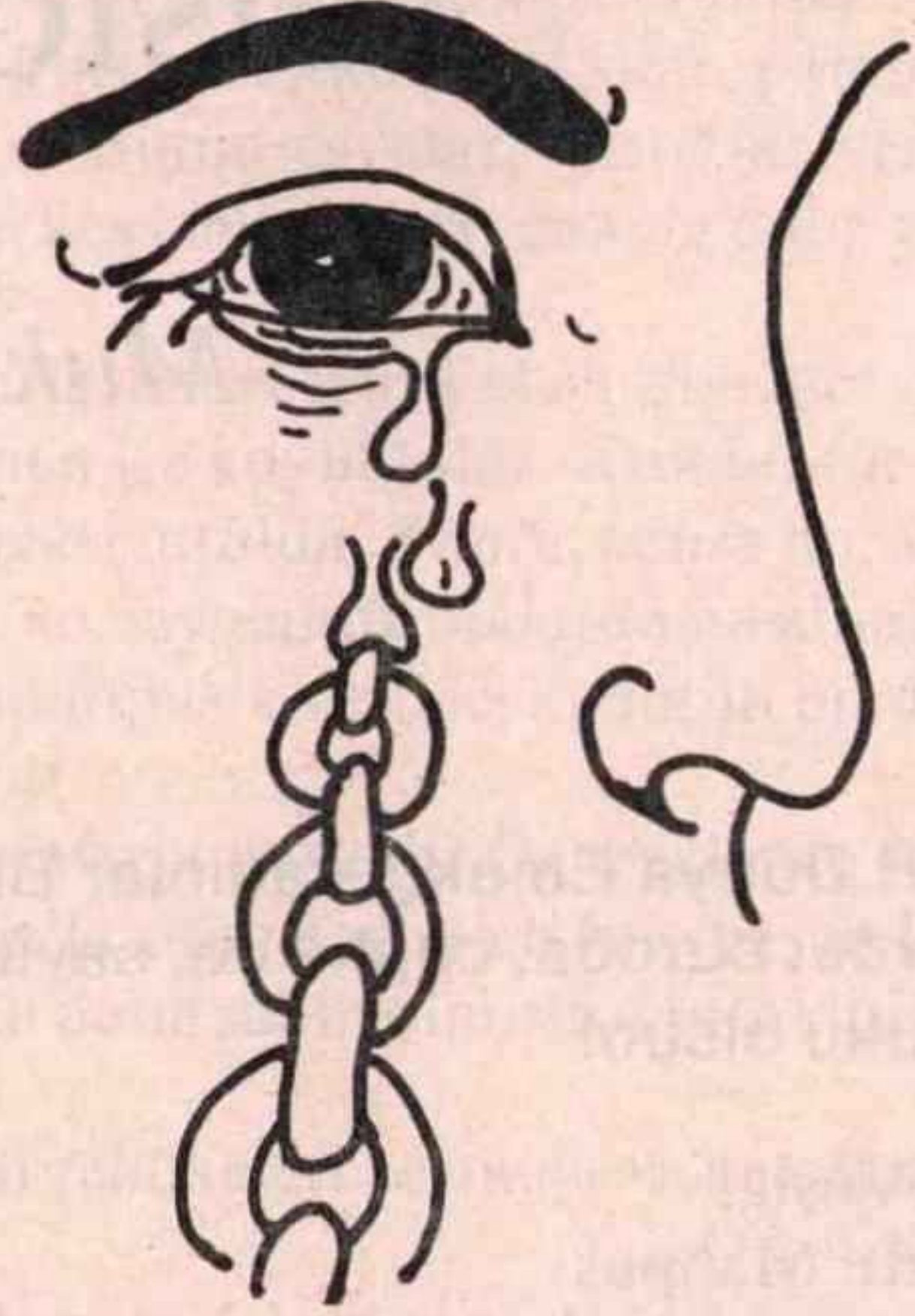
yakınımda
yanımda
yanıbaşımda
daldan yaprak düşer gibi düşüyor insanlarım
baka baka gözlerimin içine
yıllar var ki tat yok çayda zeytinde
korkar oldum telefondan postadan
kurşun olup buluyor yüreğimi gece telgrafları
nasılsınız demekten çekinir oldum

okuyorum okuyorum bitmiyor
dinliyorum dinliyorum yetmiyor
bugün bir gariplik var üzerimde
beni bugün aramayın dostlarımda
yıllar var ki görüşmedik kardeşimde
nedenini biliyorsun sevgilimde
yakınımda
uzağımda
çok uzağımda
daldan yaprak düşer gibi düşüyor insanlarım
baka baka gözleriminin içine

ölüm ucuz olmamalı bu çağda
sayrılıksa yenilmeli
açlıksa kovulmalı dünyadan
savaşa durdurulmalı
neyimiz var kardeşler şu kısa konuklukta
sevmekten ağlamaktan gülmekten başka.

KAÇ ISLAK GÖZLÜ ÇOCUK

Mehmet Çetin
27 Ocak 87, Bursa

-döğüşken ozan'ın anısına-

taşıyıp türküler şafağını içeriye, yaslanıp sesine
biraz gürün biraz temmuz ve gümbür gümbür
hasan hüseyin'sin dört iklim boyun eğmeyen şiir
ayaklanışın, topraktan kaldırıp elini alına koydun
kaç pir sultan kaç yunus ki bu sevdâ direnmek dedin
ırmakladın diline mazlumun tarihini, gül şafaktın

unutmamanın yurdu ey kaç yeri işlek yara kızılırmak
sürsen sesime ağlar çocuk, çığlıktık ne zamanki sustun

susmak değildi seninki, sahiplerine dağıtmaktı çığlıkları
nasıl olduysa şiir yazmakla silemedik hasretleri
ve çocuklarımızın hayatı sarsan görevlerini
işkencede kardeşinin öldürülmesini ey yaralı kalbim
artık nasıl avutursun babasını iseteyen cemil'i
kanadık, tutup ağlasın şafağına yaramızı bastırdık

kaç nevrüz kanadı yine ve sesleri telaş anaların
kaç ıslak gözlü çocuk birikti zindan kapısında

tufanlanıp, güzel günleri dokurken hayatın dölyurdunda
günün de mi doğdun, ekmek kavgasının sıcaklığında
çağladın hasan hüseyin oldun, çatladı göbeğinden
karataş ve temmuzladın bir halkın tükülerini
kuş kanadına yüklediğin çağrın, gün üç vardiya
zindanı yakıp direniş örgütlüyor safımızda

düşen tetik türkü olur atardamarı aşkın ve kavganın
ey ozan, denk düşer döğüşün, bir yurdun ayaklanmasına

AYIŞIĞI MAHPUS

Mukaddes Çelik

8 Mart Dünya Emekçi kadınlar Birlik ve Mücadele Günü, fabrikalar da, tarla da, evde, büroda, cephe de, savaşta ve zindanlardaki kadınlarımıza, hepimize kutlu olsun!

Adı: Ayışığı

Soyadı: Mahpus

Doğum yeri: Metris'ten Karadeniz Mahallesi'ne kadar herhangi bir yer

Doğum Tarihi: 1982 baharı olabilir, ya da 1981'in herhangi bir ayı.

Ana adı: (Manevi) Şatşat

Baba adı: (Manevi) Erus

1982 yazsonu. İstanbul Metris Askeri Tutukevi, B blok, kadınlar bloku da diyebiliriz, 4. koğuş. Bir öğleden sonrası. havalandırma saatlerinin bitimi, aşkam yoklamasının öncesi. Sessizlik saati, uyuma ya da eğitim çalışması hazırlığındaydı tutuklular.

Tak tuk... şak şuk... sürgüler çekildi, anahtar şakırtıları ve demir kapı hışımla açıldı. Yüksek topuklarının dehşetli sesiyle bayan polisler içeri daldı. Arkalarında saldırıya hazır, coplu askerler. Koğuşa girmeye can atıyorlar. Ama, kapının önünde beklemeleri emredilmiş. En önde sivil polis, hışımla gazino bölümünü geçip yatakhane koğuşuna dalarken;

“Bayanlar arama, derhal herkes hiçbirşeye dokunmadan gazinoya” anonsunu yapıyor.

Arkasından diğer polisler:

“Haydin, haydin, ne o, ne yapıyorsun, ne saklıyorsun? Derhal dışarı” diye çığırıyorlardı.

Derken, bütün koğuş gazino deneni bölüme toplandılar. Polisler; “dışarı yürüyün, askerleri izleyin” emrini veriyor.

Askerler, bir bayanlar ordusunun etrafını çevirmişler, “kızları yönetecek”ler. Odukça neşeli, alaylı laf atmaya uğraşıyorlardı: “Marş, marş uygun adım”. Biliyorlar ki, onları takacak yok, gösteriş olsun diye söyleniyorlar.

Bayan tutuklular toplu halde gösterilen yere doğru yürüyorlar. Koğuştaki ise, erler daha o an, yatak yastık demeden postallarıyla ranzalarda zıplamaya, zevkten, hınçtan sağa sola saldırmaya başlamışlardı.

Tutuklular gösterilen koridora varıp, beklemeye başladılar. Operasyon zazarlarla kapanacak, merakı içinde hepsi. Sağa sola bakıp zulaların durumunu soruyorlar birbirlerine.

Birden sessiz bir çığlık işitildi. Hem de sevinç dolu. Sese doğru dönüldü, oda nesi? bir kedi, hatta kedici. Şatşat ve Erus, atladılar yavrucuğun üstüne. Anında zulalandılar, kediyi üzerlerine. Dışardaki yaşamdan, doğadan bir parça, hem de canlı bir

parça! Elbette zulalanacaktı.

Arama bitip koğuşa dönüş yolunda, üst aramasını nasıl atlattı bilinmez. Ama, koğuşa girdi, kedicik. Duvarlardaki resimler, yoğurt kasesinden saksılar, pamuk topraklar, yeşermiş dal yaprak, hepsi param parça. Bütün eşyalar, yastıklar yerlerde. Ama kimsenin umrunda değildi bu manzara. Herkes kedinin heyecanına dalıp gitmişti.

Kediyi isteyenler, istemeyenler ve isteyenlerin hatırı için kalsın diyenler olarak üçe bölündü, koğuş sakinleri. Kedi sevenler hemen işe koyuldular. Kısa bir tartışma, törenle kedinin adı kondu. Ayışığı mahpus. Künyesi tutuldu. Sonra, sonra mı, kedicik'in bakımı işlerini belirlediler. Yoklama, arama ve havalandırmalarda nasıl saklanacağını tartıştılar. Kimlerin sütü ne kadar kısıp mahpus'a verilecek, bütün bunlar belirlendi. Ve Mahpus heyecanı dolu günler başladı.

Yoklamalara hazırlık, Mahpus'un saklanmasıyla başladı. Özel eğlence saatleri doğdu, Mahpus'la. Oyun saatleri, hatta Mahpus'la sohbet saatleri bile yaşandı. Doğanın bir parçası, insandan başka bir canlı varlığa daha sahip olmuştı, tutuklular. Bir canlı olarak eğitip, örgütlediler Mahpusu.

Öyle ki, zulalana zulanana, kendisi öğrendi tehlikeleri sezmeyi ve zulalanmayı. Hatta koğuş aramaları bile atlattı.

İlk birkaç hafta içinde, hayvan sevmeler kategorisini kaldırdı koğuştan 'ne işi var koğuştaki bu kedinin' diyenler, yoklama saatleri öncesinde Mahpus'u saklamaya başladılar. Sadece 4. Koğuşun değil, tüm bayan koğuşlarının sevgilisi oldu. Diğer koğuşlar o dönem 4. koğuşu bol bol kıskandılar. Havalandırma saatlerinde kaçamak öpücüklere boğdular Mahpus'u.

Tutuklu karavanasından beslendi, sütlere ortak oldu. Hastalandı bir ara, süt bile içemez oldu. Ne olacak, ne yapacağız derken, cezaevi doktoru imdada yetişti. Gizli başvuruya, gizli yanıt verdi; bol süt içirin. Reçete, yasakların ve paranın el verdiği oranda uygulandı. Nihayet Mahpus iyileşti.

Ayışığı Mahpus, yaklaşık üç-dört ay kaldı 4. koğuştaki. Birçok koğuş baskını yaşadı, ele geçmedi.

Kışa doğru birgün, gene şak şuk... Tak tuk... Açıldı demir kapı. Daldı polisler, arkasında askerler, arama...

"Bayanlar arama, gaziye" çığlığı ve dizildi dördüncü koğuş yola. Ne olduysa o anda oldu. Bir an mahpus unutuldu. Kedicik tutukluların gözleri önünde zulasına girdi. Yani pencereye, bir tarafından asılı Amerikan bezinin katları arasına.

Tüm koğuş, koridorda arama sonucunu beklerken mahpus'a ne oldu heyecanı dorukta.

Arama bitmiş olacak ki, Viyana zaferi kazanmış edasıyla bir manga asker göründü, koridorda. En öndekinin elinde, boğazından asılı mahpus. Asker, sanki büyük bir "anarşisti" yakalamış, işkence tezgahına ya da doğrudan ipe götürüyor. Komutanın önüne gelince tekmil verdi!

"4. Koğuş aramasında bu suç unsuru bulundu"

Kedicik, düşmanın eline geçtiğini nasılda sezinledi. Tutuklulardan, canlıya değer verenlerden ayrılacağını, canlı düşmanlarının eline geçtiğini nasılda anladı. Öyle üzgün, öyle süzgün, alçak ama acılı bir sesle, miyavlıya miyavlıya veda etti tutuklulara.

Şaşkın, üzgün ve öfkeli tutuklular acılı acılı vedaya yanıt verdiler. Tabii yalnızca bakışlarıyla. Sonra, ağır ağır koğuşa yöneldiler.

Koğuştaki her zamanki manzara; yataklarda postal izleri, yerlerde sürünen eşyalar kitaplar vs. vs. Ama ayışığı Mahpus'un acısı herşeyi bastırıyordu. Kimse ses çıkarmadan temizliğe, tamirata koyuldu.

Mahpus'lu günler bitmişti. Zaten birgün biteceğini tutuklularda biliyordu. Ama Mahpus anıları hüznle, kahkahayla yaşadı durdu... □

SÖZ İLE EYLEM BİR OLMALIDIR

Yasemin

En basit bir sorunu tartışırken bile teori ile pratik arasındaki uyumdan bahseden, savundukları görüşleri geçmiş deneylerle pekiştirme çabası içinde olan, söz ile eylemin çelişkisine oportünizm doğru teşhisini koyan arkadaşlarımızın, kadın sorunundaki çelişkilerini hafif böbürlenerek anlatmaları garip gelir bizlere.

Çoğu erkek arkadaşımızla kadın sorununu tartıştığımızda bizlere söyleyecek birşey kalmaz; sorunu bizden daha iyi bir şekilde koyarlar. “Bakmayın bugün boynunun bükük olduğuna, soframızdaki yerinin öküzümüzden sonra geldiğine” derler. “O ezeli köle değildir, özel mülkiyetin olmadığı, ev işlerinin toplumsal bir iş olarak görüldüğü tarih öncesi dönemlerde özgür ve saygın bir yere sahipken, analık hukukunun yıkılışıyla birlikte büyük tarihsel yenilgisini aldı, aşağılandı, köleleşti, erkeğin zevk ve doğurma aracı haline geldi. Kadını çifte kölelik zinciriyle baskı altına alan özel mülkiyet yok edilmeden durumlarında kısmi düzelmeler olsa da hiç bir zaman gerçek kurtuluşları sağlanamaz, başları dik, gönülleri özgür olamaz. Ancak, bugüne vurma mücadelesine daha kararlı olarak katılamazlarsa, adımları daha sert, sloganları daha gür çıkmazsa yarını kurma mücadelesinin başarıya ulaşması da mümkün olamaz. Geniş kadın yığınlarını saflarımıza çekmeli, onları gerçek kurtuluşları yolunda inisiyatif tanımalı, öne çıkarmalı, pratiğin kızgın ateşinde çelikleştirmeliyiz”, vs. vs.

Bu doğru sözler karşısında söyleyecek birşey bulamayız, çoğu teorik tartışmalar da olduğu gibi susar kalırız.

Soruna teorik yaklaşırken susar kalırız belki ama yılların dürtüsüyle sormamazlık da edemeyiz: Arkadaşım, güzel konuşuyorsun, sorunu çok iyi koyuyorsun örnek bir tavır gerçekten ama birazcık da pratikten örnek versek, sen günlük pratiğinde ne yapıyorsun onu anlat, pratiğinle örnek ol bana.

Bıyık altından gülünerek anlatılır: Ya bu konuda epey eksikliğimiz var, ne yaparsın feodal bir toplumdan gelmişiz, bilgi dediğin sihirli değnek değilki dokunduğu insanları bir anda değiştirsin, doğru, söylediklerimizi pratiğe uygulayamıyoruz, süreç içinde hatalarımızdan arınmaya çalışacağız vs. vs. en basit sorunu tartışırken bile teori ile pratik arasındaki uyumdan bahseden, savundukları görüşleri geçmiş deneylerle pekiştirme çabası içinde olan, söz ile eylemin çelişkisine oportünizm doğru teşhisini koyan arkadaşlarımızın kadın sorunundaki çelişkilerini bıyık altından gülerek, hafif böbürlenir tarzda anlatmaları garip gelir bizlere. Adeta “farkı farkedin” demektedirler. Öyle ya, kadın cinsine ilk kölelik zincirini takma şerefine ‘nail’ olanların köleler arasında birazcık saygınlığının olması, onlar üzerinde otoritesini hissettirmesi, kendisini onlardan ayrıcalıklı bir konumda tutması hoş görülmeli değil mi?

Kimilerinin ince, kimilerinin kaba bir şekilde sergilediği bu otorite ve ayrıcalık olgusunu çoğumuz yaşamıştır bir arkadaşında, bir yakınında veya kendi evinde.

Erkek Hem Döver Hem Sever Mi?

İnsan sevgisiyle yoğrulanların duyduklarında tüylerini diken diken eden bu anla-

yış toplumumuzun en geri kesimince savunulmakta ve bazı kadınlarımıza da zorla kabul ettirilmektedir.

Çevremizde de erkeğin kadın üzerindeki otoritesinin en kaba biçimidir dövme. Sıkça rastlanmamakla birlikte zaman zaman şaşkınlıkla tanık olduğumuz dehşet verici bir biçim. Kadını aşağılayanın, onurunu ayaklar altına almanın, kişiliğini hiçe saymanın en kaba şekli. Kölesi üzerinde her türlü tasarruf hakkının tek sahibi olan 'efendi'nin davranış biçimi.

Bunlar dillerinde özgürlük şarkıları olmasına rağmen yürekleri kölelik için çarpanlardır. Çevrimizdeki feodal despot ağalardır.

Kadın özgürlüğünün derecesine bakıp toplumların gelişme aşamasını ölçebiliyoruz da onlara pratik yaklaşımımıza bakıp kendi 'ilerilik' derecemizi neden ölçemiyoruz. Böylelerine faydacı yaklaşmamalı, sert bir şekilde eleştirmeli, uyarmalı, ciddi bir eğitimden geçirmeliyiz. Bunların beyinlerine şu gerçeği kazımalıyız: Bir kadının dövülmesinin hiç bir haklı gerekçesi olamaz. Eğer aramızda sorunlar varsa ki doğaldır, bunun çözüm biçimi kesinlikle şiddet değildir. Halk içindeki çelişkilerden, çelişkilerin doğru çözümünden, eleştiri özeleştirmeden bahsederiz ama iş pratiğe gelince de 'bir anlık öfkemize kapılıp' tokatı patlatırız. Olmaz böyle şey!

Sadece tokatı patlatanlar mı suçludur? Bu duruma sessiz ve tarafsız kalanların suçta payları yok mudur? Sükut ikrardan gelir: Herhangi bir uygulama karşısında suskun kalmak onu onaylamaktan başka bir biçimde yorumlanabilir mi? Tarafsızlık da aynı şekilde? Her konuda olduğu gibi bu konuda da tarafsızlık özünde taraf tutmak değildir? Niçin tarafsızlık? Yanı başımızda olan iki arkadaşımız kavga etse, veya daha somutu, aynı evi paylaşan iki arkadaşımız kavga etse, biri diğerini dövse bizler tarafsız mı kalırız? Elbette hayır! Hatalı olanı bulup, eleştirilerimizin sivri ucunu ona yöneltiriz, dövmeyi tartışmasız mahkum ederiz. Eğer bu davranış biçimi alışkanlık haline getirildiyse daha değişik tavırlarda alırız. Öyleyse neden bir erkek arkadaşımız eşini dövdüğünde, düşünce belirtmekten bile çekinip 'bu onların özel sorundur, karışmayalım, kendileri halletsin' deriz, sorunu kapatmaya, bizi ilgilendirmeyen bir hale sokmaya çalışırız? Sakın erkek dediğin hem döven hem de seven olduğu için olmasın?

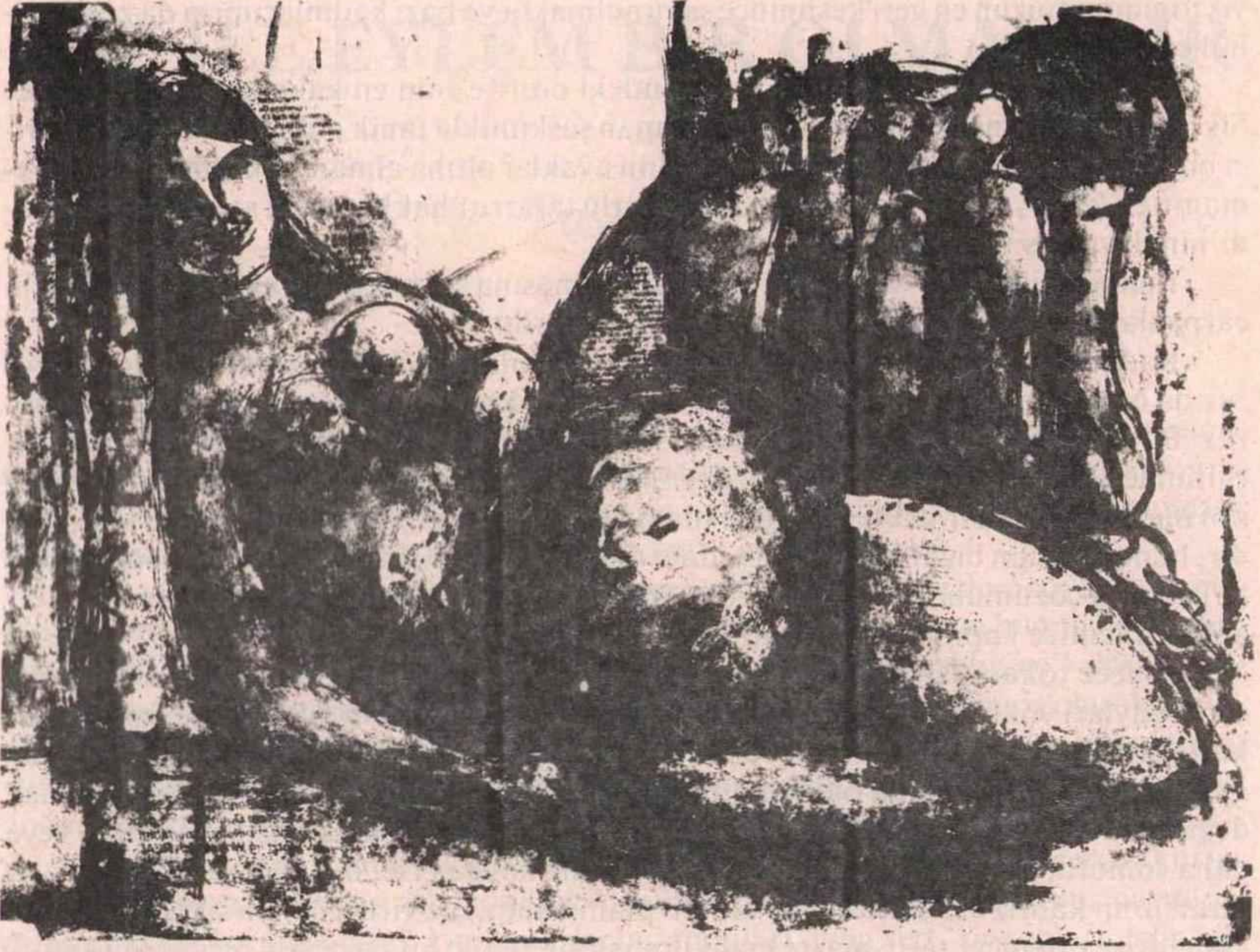
Olmayacak Duaya Amin Mi Diyoruz?

Erkek arkadaşlarımızın 'farklarını farkettermeleri' sadece zaman zaman karşılaştığımız dayak gibi kaba bir şekilde olmaz; çoğunda sinsi bir şekilde görülür.

Bunlar bir yandan, kadınların gelişmesini, toplumda söz sahibi olmasını isterlerken, bir yandan da bu gelişmeyi erişilmesi güç bir olgu olarak görürler; onlara yeterli dikkat ve özeni göstermezler. Olmayacak duaya amin demek zorunda kalan insanların huzursuzluğunu, çelişkisini yansıtırılar.

Bu tür insanların evliliği, erkek lehine gizli bir kontratın yerine getirilmesi gibidir. Bu kontratla erkek karısına: Ben gelişmeli, sınıf mücadelesine omuz vermeliyim. Katılacağım pratik çalışmalarında hiç bir nedenle rahatsız edilmek istemiyorum. Aynı evi paylaşıyor olmamız, benim de bu evde yemem, içmem, yıkanmam, yatmam, önemli değil, hatta çocuğun ikimize ait olması da önemli değil, bu durum insanı "aptallaştırır" ev işlerinin bir ucundan da benim tutup senin yükünü hafifletmemi getirmez, sen zaten yıllardır 'aptallaştırılmışsın', ufkun daralmış, biraz daha devam etse ne olur. Ha, ev işleri ve çocuk bakımından fırsatı bulursan toplum içine girmeyi unutma sakın, hem orada da yapabileceğin işler var, hem de ortalıkta birkaç kadının görülmesi her zaman için iyidir" der.

Bunlar soruna kısa vadeli yaklaşıtları için uzun vadede kendilerini bekleyen tehlikelerden habersizdirler. Geçici bir süre için başarı haneleri kabarsa da zamanla kadınların durumu aşılma bir engel gibi çıkar karşılarına. Lenin'in dediği gibi "Ob-

jektif olarak kocanın kölesi öcünü alıyor. Hem de gizli bir biçimde. Kadının geriliği ve devrimci ideallerini anlama eksikliği, erkeğin kavgacı ruhunda, savaşmak için kararlılığında bir engel olarak karşısına çıkar. Bunlar yavaş ama kararlı olarak farkedilmez biçimde kemiren ve mahveden küçük kurtlardır.” (Lenin, Kadınların Kurtuluşu, Sf. 115) Sonuç, kadınlar arasındaki çalışmayı tali bir sorun olarak gören, bu sorunun kavranmasını sadece kadınlara yükleyen, ‘olmasan da olur ama ne yapalım bir kere olsun denmiş’ anlayışıyla kadınları küçümseyen onların başarabileceklerine gözlerini kapatmak isteyen çok keskin feodallerimizin küplerine zarar vermeleridir.

Öyleyse; yanibaşımızda bizi içten içe kemiren mücadelemizden alıkoymak isteyen kurtçuklar yerine, ‘korkmadan dövüş, titremesin kavgada elin’ diyebilen, bizi şevklendiren, çelikleştiren en azından önümüze engel olarak çıkmayan, destekleyen eş, dost, yoldaş istiyorsak, her türlü ayrıcalıklı davranışımıza son verelim, kadınlarımızın hergün uğraşmak zorunda oldukları ‘bizim’ ev işlerinin bir ucundan da biz turalım, yüklerini hafifletelim, yüklerindeki ağır yükü azalttığımızda mücadele içinde nasıl şahlanacaklarını görelim. Gönümüzdeki yüce sevdaya doğru, onlarla birlikte el ele, gönül gönüle, omuz omuza ilerlemenin, özgürlük şarkılarını birlikte söylemenin doyumsuz zevkine varalım.

Savunduğumuz doğru görüşleri pratiğin kızgın ateşiyle gönüllerimize işleyelim. Uygulamaya ileride değil, hemen şimdi başlayalım. Yıllardır söylediğimiz ‘feodal toplumdan gelmişiz, zamanla düzeltiriz’ nakaratını bir kenara bırakalım. Sorunu sadece ekonomik temelde ele alıp bilinçle ilişkisini gözardı etmeyelim.

Kısa vadeli çıkarları bir kenara bırakalım, soruna uzun vadeli bakalım, SÖZ İLE EYLEMİMİZ BİR OLSUN, göreceğiz ki hem toplumsal kavgaya katılan kadın sayısı artacak hem de mücadeledeki kararlılığımız, şevkimiz, coşkumuz, huzurumuz artacaktır. □

KADINLARIMIZ

Nazım Hikmet

.....

Ve kadınlar
birbirlerinden gizleyerek
bakıyorlardı ayın altında
geçmiş kabilelerden kalan öküz ve tekerlek ölülerine...

Ve kadınlar
bizim kadınlarımız
korkunç ve mübarek elleri
ince küçük çeneleri, kocaman gözleriyle
anamız, avradımız, yârimiz,
ve sanki hiç yaşamamış gibi ölen
ve soframızdaki yeri

öküzümüzden sonra gelen,
ve dağlara kaçırıp uğrunda hapis yattığımız,
ve ekinde, tütünde, odunda ve pazardaki,
ve karasapana koşulan
ve ağıllarda
ışığında yere saplı bıçakların
oynak ağır kalçaları ve zilleriyle bizim olan

kadınlar
bizim kadınlarımız

.....

HAFTA SONU

Nezihe Oruçoğlu

Şu hafta sonlarını hiç mi hiç sevmiyorum. Nefret ediyorum diyebilirm. Bitişikte oturan ve çalışan arkadaşım Tülin de nefret eder. Merdiven başlarında ayaküstü dertleşiriz bazen:

“Amman bizimki de yaşantı mı? Hafta boyu çalış, çalış! Hafta sonu yine çalış. Hem de daha yoğun. Dinlenmeden, gerilimli bir şekilde yeniden işe dön. Ah şu ev işleri! Bitip tükenmek bilmez. Süpür, sil. Çamaşırdı, bulaşıktı, yemekti, ütüyüdü, çocukların bakımı, kaynana derdi, oof of! Ne denli tek düze bir yaşam. Evle işyeri arasında mekik dokuyuruz. Bir gün olsun hafta sonunu dışarda geçirmedik. Dışarda bir yemek yiyemedik. Bunca iş yetmiyormuş gibi hafta sonları evdeyiz diye bir de konuklar bastırmaz mı? Yüzden sırtır, içinden söylenirsin. Kaynanam, yaptığım yemeği beğenmez. Yer ama işte öyle burun ucuyla. Ayı çevrenin insanlarıyız. Zeytinyağlı yemez, sebze yemez. Hep etli yemek veya hamur işi olacak. Nerede bu yoğurdun bolluğu? Ay sonunu getirebilmek için nasıl kıvrandığımızı bildiği halde, yaşantımızı pek güzel, âlâ, bulunmaz bir yaşantı diye niteler. Kaplumbağa kabuğunda ‘Ne görkemli sarayım var’ dermiş. N’apsın kadın, daha iyisini görmemiş ki. Tatsızlık çıkmasın diye idare ediyoruz işte.”

Bu tür ayaküstü sohbetlerimizde cahiller, şaşkınlara, çaresizler ve bilginler gibi söyleşiriz. “Alıp başımızı kaçalım” deriz. “Atalım çocuklarını da üstlerine. Ne halleri varsa görsünler.” Ama her nedense yine prangalarımıza bağlı kalırız. Bazen büyülenirim. Kendi kendime derim ki, ah keşke anacığım beni, şu kutsal ailenin, ilginç bir tarihsel anı haline geleceği onbin yıl sonra doğursaydı.

Yine bir hafta sonu. Akşamdan “Geç saate kadar uyuyacağım” dememe karşın erkenden uyandım. Alışık olduğum saatte. Kalkmak istemedim. Nasıl olsa kalkınca akşama dek oturmadan çalışacağım, deyip yorgana sarıldım, uyumaya çalıştım. Olmadı, uyuyamadım. Düşünceler bırakmadı. Hafta içinde sabah zili çıldırmışçasına cınladı mı nasıl da uyku bastırıyor, gözkapaklarıma bir ton ağırlık çöküyordu. Utanmaz, zamanı bilmez uyku, gelsene şimdi. Uyku benden kilometrelerce uzaklaşmıştı. Eşime baktım, dünyadan habersiz fısıldayarak uyuyordu. Davul çalsan duymaz. Hiç bir şeyi kendine dert etmemiş ki. Ben de işi inada bindirdim. ‘Kalkmayacağım işte. Uyumasam da yatak keyfi yapacağım.’ Ve saat dokuza kadar gözlerimi kapadım, tatlı düşlere daldım. Geleceğin o masalsı çağını düşündüm. Çalışmanın bir zorunluluk olmaktan çıkıp da zevk haline geleceği o şiirsel çağını...

“Düşlerle bu kadar sevişmek yeter” diyerek fırladım yataktan. Ve dört elle sarıldım işe. Kahvaltıyı hazırlayıp eşimi, çocuğumu, sabah namazından sonra yeniden uykuya geçen kaynanamı kaldırdım. Yatakları topladım. “Akşam ser, sabah topla. Başlıyoruz güne.” Pırıl pırıl bir hava. Ilık, dingin. İnsanın kanını kaynatan, ruhunda gençlik çiçeği açtıran bir ilk yaz günü. İşe nereden başlayacağımı düşündüm. Kızım dersinin başına çöktü. Kaynanam örgüsünü alıp koltuğuna beşlik simit gibi kuruldu. Eşim sobanın yanındaki al-elvan dokumalı köşe minderine bağdaş kurdu, önüne gazeteyi açıp, tırnak makasını aldı.

Canım iş yapmak istemiyordu. N'apmalı? Şu güzel havada içeri kapan, sonu gelmez işlerle ömür tüket. Daha yararlı işler yapmalı. Okunmalı, yazmalı. Oysa gazete okumaya bile zaman yok. İçim daraldı. Bir çember içinde boğuluyordum. 'Bu çemberi nasıl kırmalı?'

Öğle yaklaşıyordu. Canım burnumda. Suratımı susak gibi sallandırarak yemek yapmaya koyuldum. Hazırlayıp ocağa koydum. Ve çamaşır makinasını açtım. Akşam banyodan sonra çıkan kirliler, banyo kapısında bekliyordu. Havluydu, pijamaydı, bulaşık bezleri, gömlek, yatak çarşafı, derken Ağrı dağı gibi çamaşır oluştu. Bu bereketli çamaşırların renklilerini ayırdım, beyazları makinaya bastım. Ocakta yemek tıkırdayıp, çamaşırlar makinada dönerken süpürgeyi açıp süpürmeye başladım. Oradan balkona bir göz attım. Karman çormandı. "Rezalet!" dedim. Çöp kovası dolu, sobadan çıkan küller bir yanda yığılmış, odun, kömür artıkları, tahta parçaları. Sınırlerim iyice gerildi. Yüzüm alev alev yanmaya başladı. Göz ucuyla eşime baktım, hâlâ rahat rahat tırnaklarını kesiyordu. "Her işe ben yetişemem! Yeter artık! Kalk da şu balkonu da sen hallediver" dedim ve işime döndüm. O odadan bu odaya derken süpürme işi bitti. Çamaşırları çıkardım, yenilerini bastım, yemeğe baktım. Şarlo'nun filmleri gibi koşturuyordum evin içinde. Ter içinde kaldım. Eşim tırnaklarını kesmeye devam ediyordu. Şeytan tırnaklarını kesiyor, dişleriyle çekiştirip koparıyor, sağını solunu yontuyor, parmak uçlarındaki sertleşmiş derileri alıyor, tırnaklarını özenle törpölüyordu. Gazetenin üzeri bir avuç tırnak ve et parçalarıyla dolmuştu. İçim kan ağlıyordu baktıkça. 'Şu işleri bir bitirsem de biraz kitap okusam, iki satır yazsam.' Hançer gibi baktım eşime. O anlamazlıktan gelerek, "N'oldu?" diye göz kırptı. Yeniden tırnaklarına döndü. Öfkem kabardıkça kabarıyordu. 'Kitap okumaya zamanı yok ama tırnak kesmeye bir gününü ayırıyor.' Toz almaya başladım. Yeniden çamaşıra koştum. Mutfığa, derken saat üç oldu. Eşim hâlâ tırnaklarıyla uğraşıyordu. Kemirip dururken, "Karnımız acıktı. Sabahtan beri dolap beygiri gibi dolanıp duruyorsun, bir yemek hazırlayıp önümüze koyamadın," dedi. Gerginliğim son haddini bulmuştu. Burnumdan soluyordum. Dolu bir barut fıçısı gibi patladım:

"Yeter artık yeteer!" diye avazım çıktığı kadar bağırdım.

Eşim hayretle yüzüme baktı. Bu bağırtıya bir anlam veremedi:

"N'oldu? Niye deli gibi bağıırıyorsun? Konu komşuyu başımıza yığacaksın."

Gözyaşlarım sel gibi yanaklarımdan aşağı akmaya başladı. Sessiz ağlamanın sonu hıçkırığa dönüştü. Bağıra bağıra ağladım. Bu ağdın içinde neler yoktu ki. Kaynanam oğluyla 'Neden' dercesine bakıştılar. O sırada çat kapı Tülin geldi:

"N'oldu kız? Niye bağırıp ağlıyorsun?"

O sordukça daha çok ağladım. Tülin merakını yenemedi. Öğrenmekte ısrar edince:

"N'olucak kardeşim, saat onbirden beri tırnak kesiyor!" dedim hıçkırıklar arasında kesik kesik.

Kaynanam hayretle:

"Ne! Tırnak kesiyor diye me bu velvele, bu kıyamet? Ne günlere kaldık yarabbi! Ben de n'oldu diye düşünüp duruyordum. Sancılandım sandım. Allah iyiliğini versin gelin!"

Eşim oldukça sakin:

"Anacığım, sen hiç deli görmedin mi? İşte gör de oğluna acı. Böyle zır deli bir kadınla bir arada yaşamak..." Komşuya döndü:

"Görüyorsun Tülin hanım, tırnak kesiyormuşum. Suça bakın. İyi ki başka bir şey yapmıyormuşum." □

Sevgili Yeğenim,

Sana dün yazdım: Şimdi dört şiir yolluyorum. Biri mücadelesi ve ölüm biçimiyle hayran olduğum İrlanda'lı Bobby Sands'la ilgili.

Boby Sands biliyorsun; İRA üyelerine 'siyasi mahkum' statüsü kazandırma mücadelesinin bir parçası olan 'açlık grevinin 66. günü 5 Mayıs 1981'de öldü. Direnişi sürdüren 9 arkadaşı da Mayıs ı izleyen dört ay içinde öldüler.

Boby 4.5 yıl Belfast yakınlarındaki Long Kesh İngiliz toplama kampının ünlü H-Bloklarında yaşadı. H-Bloklarında yürüttükleri elbise direnişi sırasında, yaşadıkları bir günü tuvalet kağıtlarına yazarak dışarı çıkarmayı başardı. Türkçe'ye 'Hücremde Bir Gün' adıyla kazandırılan bu anıları okuyunca çok etkilendim. Bartın'da 'tek tip elbise'ye karşı savaşım veren dostları ve Bobby'i birbirinden ayrı düşünemedim. Oldüğünde tüm İrlanda devrimcileri gibi Mil Town mezarlığına gömülen Sands için bir şiir yazdım.

Tiocfaidh ár Cá gal dilinde "Bizim de günümüz gelecek" demektir. □

İRLANDA EZGİSİ

Kutsiye Bozoklar

26 Aralık 1986

—Bobby Sands'in anısına—

Long Kesht'e bir yürek
"Tiocfaidh ár Cá" diye haykırdı duyuyorum.

Dilin dilime benzemiyor Bobby
Adını zor heceliyorum
"Bizim de günümüz gelecek"
İrlandalı öz kardeşim
Metris'ten, Hasdal'dan, Mamak'tan
Anadolu'lu bir ses yankılanıyor
"Bizim de günümüz gelecek"

Dilin dilime benzemiyor Bobby
Adını zor heceliyorum
Yüreğim yüreğinle atıyor, inan
Dinle bak;
Bir İrlanda ezgisi karışıyor
Söylediğim türküyü
"Tiocfaidh ár Cá" diyorum usulca...
Gülümsüyor özgürlük çiçekleri.

O gösterişsiz inancı duyumsuyorum
Long Kesht, siz, H-Bloksuz, DAL'sız
Mamaksız yarınlar bizim Bobby
Yarınlar bizim!
biliyorum."

YAYLAMIZIN TÜRKÜSÜ

Uğur Tanca

Çıkıp şu yaylada esen rüzgarı
Bir bir avuçlayıp içesim gelir
Yüce dağ başında bülbül misali
Uçup daldan dala ötesim gelir

Ben olaydım loy
Sarp kayalarda
Ben öleydim loy
Ben yaylalarda

Yaylamızın yolu sarptır dolanır
Dolu dizgin gezer ölüm can alır
Acılar içinde umut şahlanır
Dalga dalga olup akasım gelir

Ben olaydım loy
Sarp kayalarda
Ben öleydim loy
Ben yaylalarda

Yaylamız adanmış canımız bizim
Sevdamız şanımız ahımız bizim
Sarp kayadan geçen yolumuz bizim
Tırmanıp yolunda ölesim gelir

Ben olaydım loy
Sarp kayalarda
Ben öleydim loy
Ben yaylalarda

SEVMEYİ BİLMEK

Ahmet Sefa

4 Ocak 1987

—Sekiz yıldır görmedim. Duydum ki babam ölmüş. İşte o zaman bir sızı başladı içimde. İşte o zaman anladım hepsini ne denli sevdiğimi.

Gözlerinde biriken yaşları dışarı boşaltmamak için elindeki çakmağı evirdi çevirdi. O anda düşüncelerinden atmak istiyordu duyduğu haberi. Beyin zerrecikleri uzaklara, ülkesine gidiyor, anasının, babasının sevecen, şefkat dolu yüzlerini getiriyordu. Uzaklaştıramıyordu çakmağın kırmızılığı bu ezik suratları. Çakmağı çaktı. Üstüste çaktı, çaktı...

—Anama, babama ne verdim, ne iyiliğim oldu ki şimdiye kadar? Üzdüm yalnızca. “Bir mektup yaz, araya iyi olduğunu duyalım. Parasızsan söyle. Yalvarırız söyle. Ne yapar eder, para bulur, yollarız. Bir selamın, bir gülücüğün...” haberlerini alıyordum. Yazmadım. Onları bu denli sevdiğimi kendi içimde açığa çıkaramamıştım ki!

Dilini çıkardı dışarı. Dukaklarını ısladı. Kurumuştur. Üstüste içtiği sigaralar acıtmıştı ağzını. Diliyle ağzının içini temizledi. Yutkundu. Boğazındaki tıkanıklığı temizlemek için öksürdü. Göğsünü büzüştürdü. Omuzlarını salladı iki yana.

—Yalvarmak, dedi. Kim kime nasıl, ne için yalvarır? Onları yalvartan duygular ne idi? Nasıl taşır, kim taşır bu duyguları? Ben mi? Biz mi? Sevmek, sevmeyi bilmek, insani özellikler mi yalnızca? Yavrusunu kaybeden köpek; anasını bir küçük taş parçasıyla düşerken gören minik serçe; küçücüklerini, tüylerini dikerek koruyan tavuk; tüm canlılar, yürek taşıyanlar, sevmeyi bilenler...

“Yalvarırız bir haber...”

—Bir zorunlulukları mı vardı bana? Bir maddi beklentileri mi? Değildi hiç birisi. İç dürtüler, canlı olmanın özellikleri, sevginin yüceliği...

Yaş dolu gözpınarları morartmıştı dışlarını. Şişmişti kara, kalın kaşların altındaki torbacıklar. Dümdüz olmuştu alnı. Konuştukça yeni sözler sıralanıyordu beyin hücrelerinde. Allak bullak olan düşünceleri bugünden eskiye, eskiden bugüne dolanıp geliyordu. Şuuraltlarına yerleşen o giz, gittikçe gelişen bilinçle birlikte açığa vuruyordu.

—Ne yalan söyleyim, çok istemiştim onları sürekli görmeyi, o, dost, gerçek, içten sevgilerinin sıcaklığını duymayı. Aranmaya başladıktan sonra da, ne yapıyorlar diye hep merak etmişim. Ama, gene umursamazlık etkin oldu. Bilemedim ananın, babanın sevgisiyle, kendi sevgimi. Hiç oturup tartışmadım ki içimle! Onlar, sordukça, ağladıkça uzaklaşıyordum. Acı çektiriyordum. Belki de bilerek yapıyordum bunu! Bir tuhaf duygular vardı içimde! Benliğimi esir etmişti bu duygular. Bir kavrayışsızlık! Bir sekterlik! Sanıyordum ki, onları kucaklarsam, seversem, söylersem bunları, bir şeyler eksilecek içimde!

Sustu. Söylemek istediklerini söyleyemiyor gibiydi. Toparlayamıyordu düşünce-

lerini. Kararsızlıkla boğuşuyordu. Neresinde olduğunu bilmediği bir umacı vardı. Ayrımında değildi bunun. Neresindeydi? Yüreğinde, beyinde, sinir uçlarında! Yok muydu acaba? Biliyormuydu?

Gözlerini kapatıp kafasını sallamaya başladı. Öne-arkaya, sağa-sola sallıyordu. İçindeki umacıyı bilip ona mı kızılıyordu? Yoksa, onun esareti vardı da insani duyguları dışarı vurmakla karşı mı geliyordu? Kendi kendine bir korku yaşıyordu şu an. Yılların verdiği, sinir uçlarına dek yer eden bir görünmez ejdere karşı direniyordu. —Duygusuzluk! Aslında, duyguları açığa çıkarmamak gerekir diye biliyordum. Öyle zannediyordum, diyerek konuşmasını sürdürdü. Günlük olayların peşinde koşturmak, günlük ilişkiler unutturdu bunları. Sevgi! İnsanları sevmek! Ama, sınıf düşmanlarını ayırarak, bu savaşımlı bilerek sevmek. Dostları sevmek, halkı sevmek. Kendi yakınlarımızı, bizleri sevenleri, anayı babayı, kardeşleri, karını, çocuklarını... Hepsi ni sevmek. Onlardan aldıklarımızla, sonra da gördüklerimizle, öğrendiklerimizle onlara bir şeyler vermek... Verdik mi? Nasıldık? Düşünüyorum da!...

“İıhh!” diye bir inilti çıkardı. Göğsünün büzüşüklüğü genişliyordu. Omuzlarını geriye doğru kaykılttı. Konuştukça rahatlar gibiydi.

—Babam ölmüş geçen hafta. Kalpten gitmiş. Dayanamamış sonunda yaşamın koşullarına. Ya, ya! Verdik mi onlara bir şeyler? Küçük bir gülücüğü esirgerken, bir iyiyim sözlerini iletmezken, el öpmeyi, yanaklarımızı severek uzatıp öptürmeyi onurumuza yedirmezken...

Bir an, “Pöh!” dedi. Yarım yamalak gülümsedi.

—Dışımızdaki insanları sevdik. İyiydi bu. Belki sever göründük! Bilmiyorum ama, niye anamıza, babamıza bunu esirgedik? “Bir mektup... Oğlum bir haber...” Ne yaptığımı sandım? Onlara ilgisiz, duygusuz görünerek kendimi mi kanıtladığımı sandım acaba?

Yüzü bazı ağlamaklı oluyor, bazı gülümser gibi değişiyordu. Yanında birisinin olduğunu yeni anımsar gibi baktı. “Ya, arkadaşım ya!” diyerek elini salladı.

—Biliyor musun, ne iyi insandı o?

Yanıtını almadan devam etti. İç dünyasına gitmişti yeniden. Acıyla, hüznle dolu karışık dünyasına döndü. Arkadaşına soru mu sormuştu? Yanıt almış mıydı? Var mıydı birisi yanında? Gene küçük, daracık tavan arasından uzaklaşmıştı. Boşlukta uçuyor, köhne odasının nemi tükenmiş havasını hissetmiyordu.

—O kadar çok insanız ki! Boşlukta uçuşuyoruz. Yanyanayız. Soluğumuz öbürünün ensesini yakıyor her an. Ama yalnızız çoğumuz. Tekdüzeyiz. Hep dinmeyen bir sızı var içimizde. Çok şeyken hiç bir şey olamamanın sızısı. Bir eksiklik, bir aşamama kendini... Titrek, cılız bir yaşama dalış. Ölümüne bile ortak giderken, titremeyen ayaklarla koşarken, sendeleyiş!...

—Ama, ama! dedi, sustu. Kipriklerini oynattı, oynattı. Usulca devam etti:

—Acaba, yalnızlık mı bu yüce sevgiyi anımsattı bana, yoksa bir ölüm mü? Yıllardır içimde açığa çıkaramadığım bu insani olay, yalnızlıkla, ölümün birlikte oluşuyla mı kıpırdandı bende?

Dişlerinin arasına aldığı alt dudağını kemirdi bir süre. Isırıyordu. Ayrılmıyordu sararan sertlikler, dudağın etinden. Gözlerini kapadı gene. Dişleri dudak içlerine saldırdı. Ağzın içinde tuttuğu yeri ısıırıyordu. Isırılan ağzın içi miydi, alt dudaklar mı, yoksa başka şeyler miydi? İki elini de yumruk yapmıştı. Alnına vuruyordu yavaşça. Ne düşünüyordu? Ülkesine mi gitmişti, çevresindekilerle miydi? İçindeki umacıyı yakalamıştı doğuşuyor muydu?

Yumruk açıldı. Kaskatı uzandı parmaklar. Damarlar taşı dışına. Birden kenetlendiler birbirlerine. Yakalamıştı bir şeyi, sıkıyor, sıkıyordu! Burun delikleri açıldı, kocaman oldu. Kıllar dışarı fırladı. Ak, kara, kalın kıllar...

—Ahh, baba ah!

Açıldı parmaklar. Aklar, karalar girdi içeri. Damarlar oturdular oluklarına. Gözler açıldı.

—Beni büyüttün. Okullara gönderdin. Kitapsız bırakmadın. Nereden buluyordun da gönderiyordun? Neydi kapıcı aylığın? Böylesine özveriyi bir oğul sevgisiyle mi yapıyordun? Karşılık ne istiyordun? Bir selam. Bir sevgi sözü. Esirgedim hepsini. Bilmiyorum niye esirgedim ama ben, şimdi, şu gurbetlikte, elimde olmayan bir sürgün yaşamında kavıyorum bunları. Ölümünle açığa çıkarabildim sevdiğimi, saydığımı. Ahh, babam ah! Mezarına gelemediğim, ölüsünü göremediğim özverilim. Ne vardı ölmeden önce aşabilseydim kendimi. Bir gülücüklü mektupla bildirebilseydim tüm şu duygularımı.

Boğazında düğümlenen hıçkırıkla konuşmaları çatallaşmaya başlamıştı. Düğüm, düğüm olmuştu sözler. Boğaz borusundan dışarı bırakmıyordu artık hıçkırıklar. Zorlukla söylendi:

Yalnızım, acılıyım, babacığım, anacığım. Sığamıyorum bir yerlere...

Arkadaşı sessizce dinliyordu. Cem'in hareketlerini takip ediyor, bazı yere, bazı gözlerine bakarak onu anlamaya çalışıyordu. "Ağlasa," diyordu, "bir ağlasa, boşalt-sa gözpınarlarını".

Olayı yeni duymmuştu. Başsağlığı dilemeye gelmişti. "Ölenle ölünmez. Hepimizin sonu bu. Acı ama gerçek." diyebilmişti yalnızca.

Cem'in, son sözlerin ardından ayağa kalktığını görünce sesizce kendisi de kalktı. Arkadaşının, ceketini giyerken arkasını dönmesiyle gözyaşlarının aktığını anladı. Ne yapacağını, ne diyeceğini bilemiyordu. Yaşları görmediğini belirtmek için yere çömeldi. Ayakkabılarının, uzun, kara bağlarını çözüp yeniden bağlamaya başladı. □

KAVUŞURUZ

Burak

Mayıs 84, Fransa/Bar-le-duc

Güle gebe toprağımız
Kucak açmış yarımız var
Gidin bülbülü müjdeleyin
Tarlamızda bir sancı var

Bülbül güle, gül dalına
Yarım bana, ben sevdama
Türkülerle, halaylarla
Kavuşuruz, kavuşuruz
Günü gelir, kavuşuruz.

Gülü daldan kopardılar
Konmaz oldu dala bülbül
Dikenle gülü kapladılar
Hasret kaldı güle bülbül

Figan eyler döne döne
Haber verir bilmeyene
Çağre ararken derdine
Dağlar arka çıkar oldu

YAŞAM SOFRASI

Şengül Kepenek
16 Aralık 1986

Önce bir çiçeği severek
başladım yaşamaya.
Sonra yeni sevgiler doğurdum,
her çiçek tohumunda
yeniden hayat buldum.

Yaşamak, kendinden birşeyler
vermekse hayata
sevinçleri ikiye katlayıp
acıların içinde doğrulmalıdır.

Ki,
hüzün ve acı
eksilmez katığımızken
yaşam soframızda,
tayınımız
sevgi, sevgi ve hep sevgi olmalıdır...

İNSAN GÖLGELERİ

Usğan Yıldırım
22 Ağustos 1986

Gecenin karanlığını bölen
makina sesleri,
ay ışığını gölgeleyen
kurşunlar,
gecenin karanlığında öten
kuşlar,
uyandı başaklar,
uyandı güne bakan,
ve kokan kan,
verde yatan cansız başlar
insan çığlıkları böldü geceyi
ve ağlayan insanlar, çocuklar
ve geride kalan gencecik gelinler
başlar önde yüzler soluk
gece de kaybolup gitti
insan gölgeleri.

MÂZİ

E. Yıldız
Cezaevi

Kalbimde bir yaradır mazi
kanayan yerinde yaşıyorum şimdi hayatın.
Ama tükenir sanılmasın harcın heyecanı
yüreğimde saklı cevahirim ve tutkum.

OKUYUCUDAN

Sevgili Arkadaşlar

Tohum Dergisi'nin girişimini çok yerinde buluyorum. Hatta bu yönde, bu adım daha öncede atılmalıydı. Bir hayli eksik, bir hayli tecrübesiz bu can alıcı sorunda. Bende kendim ve çevrem çapında az çok okuyup yazıyorum. Şiir daktiloya dökemedim. İmkanım yoktu. Elle yazmak zorunda kaldım. Şiir Tohum'un çok gerilerinde olabilir. Yer vermek vermemek elbette sizlerin yargısına bağlı. Pek ahımşahım bir Türk Dil Bilgisi'ne ve şiir sanatına uyularak ele alınmış değil elbette. Bu yöndeki çabanızı destekler çalışmalarınızda başarılar dilerim. Devrimci sanatın yayımı biz, devrimcilere ve bizlerin öncüsüne çok şeyler kazandıracak inancımla bu yöndeki çalışmalarınızı, girişiminizi bir kez daha yerinde bir iş olduğunu belirtirken, devrimci selamlarımı iletmeyi de gerekli gördüm. □

M. Mahir
Berlin, 12.12.86

Tohum Dergisine

Kuşkusuz bir yılı daha arkada bırakırken, biraz hüznün, biraz umut kırıklığı ve birazda şaşkınlıkla yeni bir yıla yaklaşıyoruz. Çoğumuzun yaşamında, nice umutlar acıya, sevince ve sevgiye dönüşürken, bir yılın bizlerden neler alıp neler götürdüğünü önümüzdeki yıl daha iyi anlayacağız. Yine kuşkusuz yaklaşan yeni yıl, bir çok özlem, hasret ve beklentilerimizin ertelendiği yıl olmuştur. Gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini hep birlikte göreceğiz. Toplumlar ve ülkeler arasında da bu böyle. Peki iyi dergiler açısından bir yılın önemi nedir?

Tohum gibi; yayın yaşamına veni başlayan bir dergi herhalde zorlukların dergisi olacaktır. Hele yayıncılığın tekelleştiği, ekonomik zorlukların had safhaya ulaştığı bir dönemde; özgür bir insanın, özgün bir dünyanın dili, sesi, kulağı ve bilinci olmak, zorlukların önemini bir kere daha artırmaktadır. Ama her şeye rağmen devrimci bir sanat dergisi, bu zorlukları da aşmayı başaracaktır.

Dileğim her türlü zorlukların birlikte göğüslenip, birlikte aşılmasıdır.

Yine biliyoruz ki biz; zorbalığın her türlü ve en kötüsü sevginin gücüne dayanamayacaktır.

Yeni bir yılda, daha güzel, daha kaliteli, ama daha anlamlı bir Tohum için ileri!

Dostça sevgiler selamlar. □

Karahan Yılmaz
26.12.86

Sayın Özgen Utku,

Çıkartmış olduğunuz, sanat ve edebiyat derginizin 3. sayısı elime geçmiş bulunuyor. Biz Avrupa'da yaşayan Türkiye'liler olarak yıllardan beri beklediğimiz bir olaya, bir dergiye kavuştuğumuz için, daha doğrusu bizlere bu tür bir dergiyi sunduğunuz için ayrıca teşekkürlerimizi iletiriz.

Günümüz şartlarında Avrupa'da yaşayan ve yaşamaya zorlanan insanların kendi öz sorunlarından kalkıp çeşitli şekillerde acılarını ve hasretlerini dile getirmişlerdir, fakat hiç birimiz, bu acı ve hasretlik kokan iç dünyamızın birikimlerini böyle bir dergide yayınlamasını sağlayamamışız ne yazık ki.

İşte bunlardan biri olarak bende aynı durumdayım, fakat sanırım ki siz-

ler bu soruna el atmış bulunuyorsunuz, bu nedenle sizlere dergide yayınlanması için son yazmış olduğum bir şiiri gönderiyorum sanırım gerekeni yaparsınız.

Sizlere selamlarımı iletir iyi günler dilerim. □

M. Ağır Kutlu
5.1.1987

Tohum Yazı Kuruluna

Sevgili Arkadaşlar,

Sizleri en içten duygularıyla selamlar işlerinizde başarılar dilerim. Bir arkadaşla tanışmış bir demet şiir vermiştim. Ve size yardımcı olacağımı söylemiştim. Böylesi bir dergiye çoktandır ihtiyaç hissediyordum ve nitekim çıkmış bulunuyor, şimdilik her sayıdan verdiğim ve vereceğim adrese 5 adet yollarsanız parasını da gerektiği yere öderim. Ve size bazı şiirler yolluyorum. Şiirlerimle ilgili eleştiri ve önerilerinizi beklerim. Ve uygun gördüklerinizi "Tohum" da yayımlayabilirsiniz. Çıkan tüm sanat dergilerinden kendime en yakın "Tohum" a yardımcı olacağımı düşünüyorum. Daha önce "DSB" nin verdiği adrese 3 adet mektup yazmıştım, bazı şeyler istemiştım. Mektuplarım geri geldiler hâlâ bende duruyor. Verilen telefona telefon ediyorum cevap verilmiyordu. Daha sonraları da Paris'te "Tohum" la yüzyüze geldim, aldım okudum, beğendim ve sevindim. Bundan dolayıdır ki böylesi bir derginin propagandasını ve dağıtımını yapacağım. Şimdiden size duyurmuş olayım. Ve şiirlerinden seçme yaparak 112 sayfalık bir kitap basma hazırlıkları içindeyim. Şiirlerimi olduğu gibi değerlendirip hiç çekinmeden eleştirin ve bana yardımcı olun. Bu mektubumu ve şiirlerimi aldığınızda bana bir mektup yazarsanız sevinirim ve mücadelelenizde başarılar dilerim. □

Umut Uğraş

Sayın A. Özgen Utku

Sanat ve edebiyat üzerine, güvenle okuyabileceğim Tohum'u çıkarmanızı önemli bir atılım olarak görüyor ve bundan sonraki çalışmalarınızda üstün başarılar diliyorum

Tohum'un 1. ve 2. sayısı, sayı 3'le birlikte elime geçti. Bu sayıları büyük bir istek ve merakla okudum, hatta böyle bir dergi için geç bile kalındığını düşündüm.

O kadar kültür seviyesi yüksek biri sayılmam, ama olabilirim düşüncesiyle kendimi bu konuda geliştirme çabasındayım. Sürekli siyasi kitaplar okumanın bıkkınlık getirdiği kanaatindeyim. Bu yüzden edebiyatla ilgili (roman, dergi vs.) okumanın yararlı olduğunu sanıyorum.

Tohum'a belki katkıda bulunurum düşüncesiyle, eskiden yazmış olduğum ve ilk kez size, yayınlamanız için göndereceğim "Kavuşuruz" adlı şiiri gönderiyorum. Şayet uygun bulursanız düzeltme de yapabilirsiniz.

Bu konuda bana herhangi bir öneri ve tavsiyede bulunursanız memmun olurum.

Tekrar çalışmalarınızda ve mücadelelenizde başarılar dilerim.

Burak

12 Ocak 1987, Bar-le-duc.

URFALI ANZILHA

Vatandaş Memo

14.1.1987, Strasbourg/Fransa

Nemruda mezar kazdık
Anzılhayı gelin ettik İbrahim'e
Ateşten su, közden balık
Mancınıktan kale yaptık

Gök gürleten
Ateşi yasak eden
Mezopotamyanın
Meyve bahçelerini vurduran
O kainatın ilk cehennemi
Tanrı nemrudu
Bir ben bilirim
Birde çiğ köfteyi yoğuranlar

Binbir tanrılı Helen
Senin kadar zulüm etmedi
İsot, Behteniz, Sorgan
Ceylan budu, bulgur
Methelilin kutsal balıkları
Nemrut cehenneminin zulüm meyvalarıdır
Ya... Anzılhanın düğün zılgıtları
Mozart'a ilham kaynağı olmuş frengistanda

Türkülerinde gelin bacı yoğurur çiğ köfteyi
Anzılha deniz kızı eftalyadır düşüncelerinde
Her genç kızımızın gözleri
Afroditin ellerinde nakışlanmıştır.
Anzılhanın gözleri, her urfalı
Delikanlının kalbine ibrişimle ıslıdır.

Ey aç memelerin dirençli çocukları
İşte sütü bol bir şafak
Girdi yine koynumuza çırılçıplak.
Adnan YÜCEL